

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพัฒนาการของกลุ่มเยาวชน กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชน และเงื่อนไขปัจจัยที่เอื้อให้ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้รู้ในชุมชน อดีตแกนนำกลุ่มหนุ่มสาว เพื่อทราบพัฒนาการของกลุ่มหนุ่มสาวที่จนมาเป็นกลุ่มเยาวชนในปัจจุบัน ใช้วิธีการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การร่วมสนทนากลุ่มในกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มเยาวชน เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ ร่วมกิจกรรมต่างๆ กับกลุ่มเยาวชน และกลุ่มบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม เพื่อศึกษาประเด็นเงื่อนไขและปัจจัยที่เอื้อให้ให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมโดยผลศึกษา แบ่งผลการวิจัยออกเป็น 4 ตอน คือ

- ตอนที่ 1 บริบทของบ้านสันคะยอม ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
- ตอนที่ 2 พัฒนาการของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม
- ตอนที่ 3 การกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม
- ตอนที่ 4 ปัจจัยที่เอื้อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม

ตอนที่ 1 บริบทของบ้านสันคะยอม ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

1.1 ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อ

บ้านสันคะยอมตั้งอยู่ที่หมู่ 1 ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน อยู่ห่างจากตัวเมืองลำพูนประมาณ 7 กิโลเมตร หมู่บ้านยังคงลักษณะชุมชนเกษตร มีพื้นที่ทำการเกษตรตั้งอยู่บริเวณรอบหมู่บ้าน สถานที่สำคัญของหมู่บ้าน คือ วัดสันคะยอม เป็นศูนย์กลางของหมู่บ้านอยู่ติดกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียนบ้านสันคะยอม นอกจากนี้ยังมีสะพานดำ ซึ่งเป็นสะพานรถไฟเก่าแก่ซึ่งสร้างด้วยเหล็กขี้มำน้ำแม่สาร โดยสร้างขึ้นใน ปี พ.ศ. 2460 จนถึงปัจจุบัน บ้านสันคะยอมมีอาณาเขตติดต่อพื้นที่อื่นดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ลำน้ำแม่สาร
ทิศใต้	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 6 บ้านสันป่าสัก ต.ป่าสัก อ.เมือง จ.ลำพูน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 3 บ้านป่าดิงงาม ต.ป่าสัก อ.เมือง จ.ลำพูน
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	หมู่ที่ 4 บ้านหลุก ต.ป่าสัก อ.เมือง จ.ลำพูน

แผนที่ 1 แผนที่หมู่บ้านสันคะยอมและการแบ่งเขตของหมู่บ้าน

1.2 ประวัติบ้านสันคะยอม (พ.ศ. 2337 ถึง พ.ศ. 2547)

หมู่บ้านสันคะยอมมีอายุประมาณ 210 ปี เดิมบ้านสันคะยอมมีชื่อว่า "บ้านเหล่า" ตั้งอยู่ระหว่าง "คอยม่อนตอก" และ "คอยปู่คำ" ซึ่งห่างจากหมู่บ้านในปัจจุบันประมาณ 3 กิโลเมตร ซึ่งเป็นบริเวณที่มีตาน้ำธรรมชาติอยู่ 3 จุด ชาวบ้านจะใช้น้ำจากแหล่งน้ำทั้ง 3 ในการอุปโภคและบริโภค แต่เมื่อเวลาผ่านไปตาน้ำทั้ง 3 จุดแห้งไป น้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการชาวบ้านจึงย้ายมาอาศัยใกล้กับ "ลำน้ำแม่สาร" ซึ่งบริเวณนี้มี "ต้นพยอม" ขึ้นอยู่มากประกอบกับที่ตั้งของหมู่บ้านมีลักษณะเป็นที่เนินจึงเรียกชื่อหมู่บ้านว่า "บ้านสันคะยอม" เริ่มแรกมีครัวเรือนอยู่ประมาณ 15-20 หลังคาเรือน เมื่อมีประชากรเพิ่มมากขึ้นก็ได้ขยายไปพื้นที่ใกล้เคียงเรียกบริเวณฝั่งลำน้ำแม่สาร จนเป็น

หมู่บ้านในบริเวณใกล้เคียง บ้านสันคะยอมเป็นหมู่บ้านแรกของตำบลป่าสักดังนั้นจึงมีคำขวัญของหมู่บ้านว่า "หมู่บ้านแรกของตำบลป่าสัก พร้อมพริก สามัคคี มากมีกิจกรรม งานล้ำวัฒนธรรมจาวยอง"

1.3 ลักษณะการประกอบอาชีพของชุมชน

ในอดีตชาวบ้านประกอบอาชีพทำนาและเผาถ่านเป็นหลัก ต่อมามีการก่อสร้างทางรถไฟสายเหนือก็เกิดอาชีพตัดไม้เพื่อทำไม้หมอนรถไฟ อาชีพนี้หมดไปเมื่อรัฐบาลมีนโยบายห้ามตัดไม้ ในปัจจุบันชาวบ้านสันคะยอมส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยกิจกรรมทางการเกษตรที่สำคัญคือ การทำนา การเลี้ยงหมู การทำสวนผลไม้ เช่น สวนลำไย สวนมะม่วง และการทำเกษตรผสมผสาน อาชีพจากการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเช่น การทำหมูหวาน และการทำน้ำพริกถาบ อาชีพนอกภาคเกษตรที่สำคัญของหมู่บ้านสันคะยอมได้แก่ อาชีพรับจ้างในโรงงานนิคมอุตสาหกรรม โรงงานในเครือสหพัฒน์ และโรงงานยาสูบที่อยู่ไม่ห่างจากหมู่บ้านนัก อาชีพรับจ้างทอผ้าด้วยกี่กระตุกของแม่บ้าน โดยมีพ่อค้านำผ้ามาให้แล้วรับซื้อเป็นผืนสำเร็จไปขายที่ร้านในตัวเมืองจังหวัดลำพูน นอกจากนี้ยังมีอาชีพรับจ้างทั่วไป ถ้าขาย รับราชการ และรับเหมาก่อสร้าง เป็นต้น

1.4 ลักษณะทางสังคมและประชากร

1.4.1 สภาพทางสังคม ชาวบ้านสันคะยอมส่วนใหญ่มีเชื้อสายของ มีภาษาของเป็นภาษาท้องถิ่น ครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวแบบขยาย ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนมีความเป็นเครือญาติกันหลายตระกูล การบริหารงานหมู่บ้านสันคะยอม มีนายวิชา สมนาศักดิ์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน และมีคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ของหมู่บ้านดังต่อไปนี้

1. คณะกรรมการที่ปรึกษาหมู่บ้าน
2. คณะกรรมการการเงิน การบัญชี
3. คณะกรรมการฝ่ายป้องกัน
4. คณะกรรมการฝ่ายวัฒนธรรม ประเพณี
5. คณะกรรมการสิ่งแวดล้อม
6. คณะกรรมการกองทุนไฟฟ้าหมู่บ้าน
7. คณะกรรมการฝ่ายส่งเสริมอาชีพ
8. คณะกรรมการประปาหมู่บ้าน
9. คณะกรรมการศูนย์กีฬาบ้านสันคะยอม
10. คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

1.4.2 ข้อมูลประชากร จากข้อมูลด้านสถิติของหมู่บ้าน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 247 ครัวเรือน มีประชากร 977 คน แบ่งเป็นชาย 383 คน และหญิง 594 คน (ที่มา : จากการสำรวจ กุมภาพันธ์ 2546)

1.5 ด้านกิจกรรมของชุมชน

บ้านสันคะยอมเป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ยังคงมีการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษเคยถือปฏิบัติสืบทอดกันมา โดยมีวัดสันคะยอมซึ่งเป็นรวมทางจิตใจและศูนย์กลางในการทำกิจกรรมของชาวบ้าน เช่น กิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนา กิจกรรมในงานประเพณีต่างๆ ที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น รดน้ำดำหัววันสงกรานต์ ประเพณียี่เป็งหรือลอยกระทง และ เป็นต้น ซึ่งนอกเหนือจากที่กล่าวมา ประเพณีเหล่านี้ยังประกอบไปด้วยกิจกรรมร่วมสมัยที่เสริมจากประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนโดยเยาวชนได้เข้ามามีบทบาทหลายด้าน ได้แก่

1.5.1 กิจกรรมในวันขึ้นปีใหม่ ในเทศกาลวันปีใหม่สากล หมู่บ้านจะมีการทำพิธีทางศาสนา เช่น ถวายข้าวใหม่ หลังจากเก็บเกี่ยวข้าว หากยังไม่ได้ทำบุญถวายข้าวใหม่ ชาวบ้านจะไม่นำข้าวใหม่มารับประทาน ในวันปีใหม่นี้จะมีการจัดงานฉลองกันในหมู่บ้าน โดยมีทั้งในส่วนของชาวบ้านและส่วนของเยาวชน จัดกิจกรรมมาทำร่วมกัน เช่น วงดนตรี รำวง มัจฉาภาษาด แลกของขวัญ เป็นต้น ถือเป็นธรรมเนียมสนุกสนานกันหลังเสร็จจากเหน็ดเหนื่อยจากการทำนา

1.5.2 กิจกรรมวันสงกรานต์ โดยช่วงเช้าของวันสงกรานต์ มีการทำบุญใส่บาตรที่วัด มีการจัดกิจกรรมที่เป็นประเพณีดั้งเดิมของชุมชนหลายอย่าง เช่น การรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ การดำหัวผีปู่ย่า การสงน้ำพระสงฆ์ และสงน้ำพระเจดีย์ การจัดทำซุ้ม ตานไม้คำสดี การขนทรายเข้าวัด และการก่อเจดีย์ทราย ตลอดสงกรานต์ และภาคบ่ายจึงเริ่มมีกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนเสริมเข้ามา เช่น การจัดเกมปกากระป๋องเพื่อหาเงินเข้ากองทุนของวัด การตั้งรับบริจาคเงินเพื่อจัดทำห้องสมุดเยาวชน เป็นต้น

1.5.3 กิจกรรมวันลอยกระทง บ้านสันคะยอมมีน้ำแม่สารไหลผ่าน มีการทำฝายทดน้ำกักเก็บน้ำไว้ใช้ในหมู่บ้าน จึงมีจัดสถานที่สำหรับลอยกระทงสำหรับคนในหมู่บ้านไว้ทุกปี คนที่ไม่ไปเที่ยวงานลอยกระทงที่อื่นก็จะมาลอยกระทงกันอยู่ที่นี่ กิจกรรมลอยกระทงในหมู่บ้าน เป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่พยายามจูงใจให้เยาวชนเที่ยวในหมู่บ้านในช่วงเทศกาลนี้ เนื่องจากผู้ปกครองและผู้ใหญ่เป็นห่วงเรื่องอุบัติเหตุจึงเกิดกิจกรรมภาคกลางคืนโดยให้เยาวชนจัดงานประกวดหนูน้อยนพมาศและเวทีการแสดงเพื่อหาเงินเข้ากลุ่มในการทำกิจกรรมอื่นๆ ของกลุ่มเยาวชน

1.5.4 กิจกรรมการถ่ายถอดศิลปะมวยไทย บ้านสันคะยอม เคยมีค่ายมวยที่มีชื่อเสียงมาก คือ ค่ายเสาวคนธ์ ซึ่งมีสิบเอกเสารแก้ว เสนศักดิ์ (เสียชีวิตแล้วเมื่อปี 2519) เป็นผู้ฝึกสอน บ้านสันคะยอมมีการถ่ายถอดศิลปะการชกมวยให้เด็กหนุ่มจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้บ้านสันคะยอมที่มีผู้ที่มีความชำนาญทางชกมวย และมีนักมวยฝีมือดีหลายคน (ภาคผนวก) ปัจจุบันมีค่ายสันคะยอมยิม มีเยาวชนชายที่กำลังเรียนหนังสือ ฝึกซ้อมและขึ้นชกมวยในช่วงที่มีการจัดชกมวยตามงานปอยหลวงในตำบลป่าสักหรือพื้นที่ใกล้เคียง เมื่อหมดช่วงที่มีงานปอย เยาวชนที่ชกมวยก็จะหยุดฝึกซ้อม รอขึ้นชกในปีต่อไป

1.6 สถานที่สำคัญในหมู่บ้านสันคะยอม

1.6.1 วัดสันคะยอม เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านพุทธธรรมและประเพณีของหมู่บ้าน ชาวบ้าน โดยเฉพาะผู้เฒ่าผู้แก่ ไปทำบุญที่วัดทุกวันพระ ในอดีตหลังฤดูทำนา มักจะมีงานประเพณีต่างๆ ที่หนุ่มสาวมีบทบาทสำคัญ เช่น งานปอยหลวง ซึ่งเป็นการทำบุญเฉลิมฉลองสิ่งก่อสร้างในวัด ได้แก่ วิหาร ศาลาการเปรียญ หอธรรม กลุ่มหนุ่มสาวจะเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องการต้อนรับผู้มีจิตศรัทธาจากหมู่บ้านอื่น ดูแลอำนวยความสะดวกในการจัดเตรียมสถานที่ น้ำ อาหาร การละเล่น การฟ้อนเล็บ เป็นต้น เมื่อกาลเวลาเปลี่ยนไปบทบาทหน้าที่การถ่ายถอดความรู้ด้านศาสนา พิธีกรรม และกิจกรรม ประเพณีต่างๆยังคงอยู่ และในปัจจุบันกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมก็เข้าร่วมกิจกรรมทางพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้กลุ่มเยาวชนก็ได้รับการสนับสนุนจาก เจ้าอาวาสวัดสันคะยอม พระอธิการสมพงษ์ สติธรรมาโท (ตุ๋น) ในการใช้วิหารวัดและบริเวณวัดสันคะยอมเป็นสถานที่จัดประชุมและทำกิจกรรมต่างๆของกลุ่ม ทำให้เยาวชนมีความผูกพันกับวัดสันคะยอม ทั้งยังเป็นการทำให้เยาวชนได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของวัดได้ง่ายเนื่องจากคุ้นเคยกับสถานที่ไม่รู้สึกแปลกแยกเหมือนหมู่บ้านอื่นๆ อีกทั้งยังมีโอกาสได้รับการสั่งสอนจากเจ้าอาวาสวัดสันคะยอมง่ายขึ้น เนื่องจากท่านเจ้าอาวาสเป็นที่ปรึกษาของกลุ่ม คอยให้คำแนะนำในการทำกิจกรรมกลุ่มอย่างสม่ำเสมออีกด้วย

1.6.2 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านสันคะยอม ตั้งอยู่กลางหมู่บ้านติดกับวัดสันคะยอม สร้างเมื่อ พ.ศ. 2524 โดยความร่วมมือระหว่างชาวบ้านกับนักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยจะรับเด็กเล็กก่อนอายุถึงเกณฑ์ที่พ่อแม่ไม่มีเวลาดูแล เมื่อเด็กอายุถึงเกณฑ์ภาคบังคับ จะย้ายไปเรียนที่โรงเรียนสันป่าสัก หมู่บ้านใกล้เคียง เมื่อจบระดับประถมศึกษา จะไปเรียนต่อระดับมัธยมในตัวอำเภอ และศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาตามสถาบันต่างๆ โดยศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดเป็นอีกสถานที่ที่มีการรวมกลุ่มของเยาวชนในช่วงรวมกลุ่ม

แบบไม่เป็นทางการเนื่องจากเยาวชนจะมานั่งเล่นเครื่องเล่นของเด็กในตอนเย็นหลังจากเลิกเรียน และบางครั้งก็ใช้เป็นสถานที่ในการฝึกฟ้อนเล็บของเยาวชนหญิงด้วย โดยเริ่มแรกการฟ้อนเล็บเป็นของกลุ่มแม่บ้านต่อมาที่ถ่ายทอดสู่เยาวชนรุ่นต่อๆ มา โดยมี ครูอ้อย หรือ อาจารย์ว่าสนา สมณาสัก (ผู้ดูแลศูนย์เด็กเล็กบ้านสันคะยอม) และอาจารย์พ่องศรี พิงคะสัน (ที่ปรึกษาหมู่บ้าน) เป็นผู้สนับสนุนในการถ่ายทอดศิลปะการ “ฟ้อนเล็บ” และ “ฟ้อนลีลาดี” ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านสันคะยอม โดยการสนับสนุนเรื่องชุดแต่งกายอีกด้วย

1.6.3 หอกระจายข่าว หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้านสันคะยอม ได้รับการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง เป็นเครื่องมือสื่อสารของหมู่บ้านเพื่อประกาศแจ้งข้อมูลต่างๆ ในลักษณะเสียงตามสาย ผ่านหอกระจายข่าว โดยในอดีตจะอนุญาตให้ผู้มีหน้าที่โดยตรงเท่านั้นที่สามารถใช้หอกระจายข่าวได้ คือ ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.)อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) เจ้าอาวาส และประชาสัมพันธ์ของหมู่บ้านเท่านั้น ต่อมากลุ่มหนุ่มสาวได้ใช้เสียงตามสายเป็นเครื่องมือแจ้งกำหนดการประชุมและข้อมูลต่างๆ ของกลุ่ม ในทำนองเดียวกัน ปัจจุบันกลุ่มเยาวชน ก็ใช้ประโยชน์จากเสียงตามสายเพื่อประกาศแจ้งความเคลื่อนไหวของกลุ่ม และขณะนี้แกนนำกลุ่มเยาวชนมีแนวคิดจะใช้เสียงตามสายเป็นเครื่องมือฝึกฝนนักข่าวตัวน้อย โดยได้ปรึกษากับอาจารย์ณัด อุดรศักดิ์ ซึ่งเป็นประชาสัมพันธ์ของหมู่บ้าน ได้ให้ความอนุเคราะห์ เป็นผู้ฝึกสอนการส่งเสริมการใช้สื่อในกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม เพื่อพัฒนาการใช้สื่อที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมที่สุดในการสื่อสารของกลุ่มเยาวชน

1.6.4 ลานกีฬาประจำหมู่บ้าน ลานกีฬา มีอยู่ 3 จุด คือบริเวณหน้าวัด บริเวณข้างวัด และที่ว่างเปล่าของชาวบ้าน บริเวณหน้าวัดสันคะยอม เป็นสถานที่ที่เด็กและเยาวชนได้ฝึกซ้อมกีฬาในตอนเย็นและช่วงเสาร์-อาทิตย์ การมีสถานที่เล่นกีฬา ช่วยให้เด็กและเยาวชนบ้านสันคะยอม ได้ฝึกทักษะด้านกีฬา ได้ออกกำลังกาย โดยมีนายดาบตำรวจบันเทิง พิงคะสัน ที่ปรึกษาของหมู่บ้านได้ให้การสนับสนุนหลักในการรณรงค์ให้เยาวชนได้ออกกำลังกายเพื่อให้มีกิจกรรมหลังเลิกเรียนให้เป็นประโยชน์ห่างไกลยาเสพติด

1.6.5 ศาลาเอนกประสงค์ หรือจุดอ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เป็นจุดที่ตั้งของที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ซึ่งมีเด็กและเยาวชนมาอ่านเป็นประจำในตอนเย็น และเป็นสถานที่ในการทำกิจกรรมของส่วนรวม หากกลุ่มเยาวชนจะประชุมก็สามารถใช้ศาลานี้เป็นที่ประชุมได้ โดยศาลามีป้ายบอกข้อมูลของหมู่บ้านมีแผนที่ โดยสังเขป ข้อมูลด้านกลุ่มต่างๆ ของหมู่บ้าน ข้อมูลการบริหารงานของหมู่บ้าน

1.6.6 ตลาดชุมชนบ้านสันคะยอม ตั้งอยู่ติดกำแพงวัดสันคะยอมทางทิศเหนือ เป็นตลาดที่ชาวบ้านนำผลผลิตทางการเกษตร อาหาร มาจำหน่ายในตอนเช้า และตอนเย็น ชาวชนหญิงบางคนทำงานมาขาย เด็กบางคนก็ตามผู้ปกครองมาขายผลผลิต ทำให้มีรายได้และได้เรียนรู้เรื่องการค้าขายด้วย

1.6.7 ประปาหมู่บ้าน อดีตหมู่บ้านสันคะยอมใช้น้ำจากลำน้ำแม่สาร และบ่อบาดาล แต่เนื่องจากประชากรในชุมชนเพิ่มมากขึ้นและลำน้ำแม่สารจะมีใช้เฉพาะฤดูฝนเท่านั้น จึงเกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค จึงมีการรวบรวมเงินจากชาวบ้านจัดสร้างประปาหมู่บ้านขึ้นเก็บค่าใช้น้ำเป็นรายเดือน หน่วยละ 4 บาท มีคณะกรรมการดูแลกองทุนประปาหมู่บ้าน เนื่องจากชาวชนอยากมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชนจึงเกิดแนวคิดในการให้ชาวชนทดลองเก็บค่าน้ำประปาหมู่บ้านขึ้น

1.6.8 ป่าชุมชน ปัจจุบันบ้านสันคะยอมได้มีการถือฤกษ์ของการรักษาป่าอย่างต่อเนื่อง มีการปรับปรุงและเพิ่มเติมกฎเกณฑ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ในอดีตที่พ่อหลวงสนั่นสมนาศักดิ์ เป็นผู้ใหญ่บ้านได้ส่งต่ออุดมการณ์ในการรักษาป่าผ่านตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านไว้ดังนั้นผู้ที่จะเป็นผู้ใหญ่บ้านต้องสืบทอดอุดมการณ์ในการรักษาป่าเป็นนโยบายแรกของหมู่บ้าน จนปัจจุบันเมื่อนายวิทยา สมนาศักดิ์ เป็นผู้ใหญ่บ้านก็ยังคงรักษาพื้นที่ป่าชุมชน กว่า 1,400 ไร่ โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน ทำหน้าที่ดูแลผลประโยชน์จากป่าและการรักษากฎเกณฑ์ตลอดจนบทลงโทษไว้อย่างเข้มงวด ชาวชนได้มีกิจกรรมการศึกษาป่าชุมชนเมื่อวันที่ 24 เมษายน พ.ศ.2547 ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ชาวชนรุ่นเล็กปั่นจักรยานไปศึกษาระบบนิเวศน์ในป่าร่วมกับผู้รู้ในชุมชน สร้างความสนุกสนานและความรู้เกี่ยวกับชุมชนตนเองอีกกิจกรรมหนึ่ง

1.6.9 สะพานเหล็ก หรือที่ชาวบ้านสันคะยอมเรียกว่าสะพานดำ เป็นสะพานรถไฟทำด้วยเหล็กข้ามลำน้ำสาร ซึ่งอายุเก่าแก่แต่ไม่ทราบปีที่สร้างอย่างแน่ชัด เป็นจุดยุทธศาสตร์ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งโดนทิ้งระเบิดและโดนยิง ปัจจุบันยังปรากฏรอยกระสุนปืนอยู่เป็นสถานที่ชาวชนใช้ในการสืบประวัติของชุมชนอีกด้วย

1.7 การรวมกลุ่มด้านการเกษตรของหมู่บ้าน

ในหมู่บ้านสันคะยอมนั้นมีการรวมกลุ่มเกิดขึ้นมากมาย โดยแบ่งเป็น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน ดังต่อไปนี้

1.7.1 กลุ่มเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรที่เกิดขึ้นประกอบด้วย 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน กลุ่มผู้เลี้ยงหมู กลุ่มผู้เลี้ยงโคสันคะยอม และกลุ่มป่าชุมชน ซึ่งแต่ละกลุ่มได้เชื่อมโยงสู่การเรียนรู้ของเยาวชนบ้านสันคะยอม ดังนี้

1.7.1.1 กลุ่มศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน ก่อตั้งกลุ่มโดยคณะกรรมการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ได้เสนอว่าควรนำโครงการข้าวชุมชนให้เกษตรกร และกลุ่มเกษตรกรทำนาป่าสักลงมติให้บ้านสันคะยอมและบ้านสันป่าสักดำเนินการในเรื่องของกลุ่ม เป็นกลุ่มที่ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าว เพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ไว้ขายเพื่อสร้างรายได้และสร้างงานให้กับชาวบ้าน มีพื้นที่ดำเนินการ 200 ไร่ การดำเนินงานกลุ่มมีการคัดเลือกกรรมการกลุ่มและจัดตั้งจุดสาธิตให้สมาชิกภายในกลุ่มมาเรียนเกี่ยวกับการหว่านกล้าจนถึงการเก็บเกี่ยว เรียกว่า “โรงเรียนเกษตรกรในพระราชดำริ” ส่วนเรื่องเงินรายได้นั้น รายได้ที่เหลือจากการหักค่าใช้จ่ายแล้วแบ่งให้แก่สมาชิกทุกคน นอกจากนี้ยังมีการให้เงินกู้แก่สมาชิกทุกคนกู้ยืมเงินได้ ส่วนเรื่องการขายตลาดของกลุ่มศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน โดยการกระจายเมล็ดพันธุ์เพื่อจำหน่ายไปยังพื้นที่ต่างๆ ในจังหวัดลำพูน จังหวัดลำปางและจังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มมีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายตามอำเภอทำให้ผลผลิตข้าวจำหน่ายได้มากขึ้น การทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย มีการบันทึกทุกครั้ง สามารถตรวจสอบได้อย่างโปร่งใส และในอนาคตกลุ่มมีการจัดการเรื่องการแปรรูปผลผลิต นอกจากมีขายแก่เมล็ดพันธุ์ข้าวแล้ว มีการสีข้าวเองให้ได้ข้าวสารจำหน่ายด้วย เรื่องที่เด่นของกลุ่มศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนคือสมาชิกมีความสามัคคีกันมากให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับกิจกรรมของกลุ่มเป็นอย่างดี มีระบบการจัดการของกลุ่มที่ดี และความรู้ความชำนาญของผู้นำกลุ่มช่วยให้เกิดความเข้มแข็งภายในกลุ่ม โดยผู้นำได้รับการฝึกอบรมเรื่องการผลิต และการนำความรู้มาถ่ายทอดให้กับสมาชิกกลุ่มทำให้สมาชิกด้วยตนเองและการจัดวิทยากรเพื่อให้ความรู้เพิ่มเติม จึงทำให้กลุ่มมีศักยภาพการผลิตเพิ่มขึ้น

กลุ่มศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้แก่กลุ่มเยาวชนโดยพยายามเชื่อมการเรียนรู้ในห้องเรียนกับการเรียนรู้องค์ความรู้ดั้งเดิมของชุมชนด้านการปลูกข้าว โดยผู้มีบทบาทสำคัญคือหัวหน้ากลุ่ม นายอุทิศ พิงคะสันและมีตำแหน่งเป็นรองนายกสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ด้วยการทดลองสร้างห้องเรียนธรรมชาติในการเรื่องข้าวที่ศูนย์เมื่อวันที่ 14 กันยายน พ.ศ.2547 มีสมาชิกกลุ่มศูนย์ส่งเสริมและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ มีเด็กๆนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 โรงเรียนวันสันป่าสักเป็นผู้รับการถ่ายทอด และมีคณะครูจากโรงเรียนมาช่วยสังเกตการณ์เพื่อเชื่อมเข้าสู่หลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน ผลจากการ

ทดลองครั้งนี้ทำให้กลุ่มรับรู้ว่าการสอนนั้นต้องแบ่งออกเป็นตอนๆเนื่องจากเนื้อหาของการทำงานซ้ำมีมากมาย และต้องการให้นักเรียนได้ทดลองลงมือปฏิบัติจริงด้วย และต้องจำกัดจำนวนเด็กต่อการเรียนแต่ละครั้งไม่เกิน 50 คน เนื่องจากพื้นที่มีเพียงพอและการถ่ายทอดไม่ทั่วถึง และนายอุทิศ พิงคะสัน ยังเกิดความคิดว่าจะรื้อฟื้นพิธีการเอามือที่ค่อยๆหายไปให้กลับมาอีกโดยเชื่อมกับโรงเรียนด้วย

1.7.1.2 กลุ่มผู้เลี้ยงสุกร เริ่มต้นจากการได้รับเงินสนับสนุนจากการทอดผ้าป่าเงินที่ได้มาแบ่งให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและกองทุนสุกร เพื่อใช้ในการดำเนินงาน มีการจัดสรรเงินทุนที่ได้รับมาให้สมาชิกได้กู้ยืมเพื่อการลงทุนเกี่ยวกับการเลี้ยงสุกร กลุ่มจะดูแลสมาชิกผู้เลี้ยงสุกรทุกคน โดยให้ยืมเงินไปลงทุนในด้านการผลิต และต่อมากลุ่มได้มีการปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบการปล่อยกู้โดยปล่อยกู้แก่สมาชิกกลุ่มอื่นๆด้วย โดยกลุ่มผู้เลี้ยงสุกรมีบทบาทในการพัฒนาการเกษตรของชุมชนโดยเป็นผู้ผลิตสุกรเพื่อจำหน่ายในชุมชนและตำบลใกล้เคียงเป็นแหล่งผลิตที่สำคัญให้กับกลุ่มหมูหวาน นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการให้ความรู้ เทคนิควิธีการผลิตสุกรให้ได้คุณภาพ โดยมีการประสานงานกับปศุสัตว์อำเภอจัดตั้งศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเลี้ยงสุกร เพื่อถ่ายทอดความรู้ต่างๆในการผลิตสุกรให้กับคนในชุมชนและบุคคลที่สนใจ นำไปสู่การพัฒนาการเลี้ยงสุกรให้ได้คุณภาพ

กิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนเรื่องการเลี้ยงสุกรได้เกิดขึ้น เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ.2545 โดยเป็นฐานความรู้หนึ่งที่เยาวชนใช้เป็นจุดเรลลี้จกรยาน ในกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มเยาวชนเท่านั้น ยังไม่ได้ขยายบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ด้านการเลี้ยงสุกรสู่กลุ่มเยาวชนอย่างจริงจังนัก ดังนั้นการเรียนรู้เรื่องการเลี้ยงสุกรของเยาวชนจะมีเฉพาะเยาวชนคนที่พ่อแม่ทำอาชีพนี้โดยการเรียนรู้จากการช่วยทำงานเล็กน้อยเมื่อไปฟาร์มสุกร กับพ่อแม่เท่านั้น มีเยาวชนไม่กี่คนที่เรียนรู้อย่างจริงจัง หรือเรียนรู้เพื่อสืบทอดอาชีพของครอบครัว

1.7.1.3 กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคบ้านสันคะยอม นอกจากจะมีการเลี้ยงสุกรกันมาก โคน ก็เป็นสัตว์อีกชนิดหนึ่งที่มีการเลี้ยงกันมากในหมู่บ้าน โดยใช้พื้นที่นารอบๆหมู่บ้านเป็นที่เลี้ยงโค เพราะมีการทำนาครั้งหนึ่งครั้งในฤดูฝนเท่านั้น บ้านสันคะยอมมีผู้เลี้ยงโค 10 ราย แต่ยังไม่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานราชการ ต่างคนต่างเลี้ยง ปล่อยให้หากินหญ้าเองตามท้องนา จำนวนโคที่มีในหมู่บ้านก็ประมาณ 100 ตัว

1.7.1.4 กลุ่มป่าชุมชน กลุ่มป่าชุมชนมีบทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากป่าชุมชนเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร ส่งผลให้ระบบนิเวศน์มีความสมดุล และกลุ่มป่าชุมชนเป็นกลุ่มที่มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเป็นอย่างดี

เพื่อให้คนในชุมชนได้ใช้ทรัพยากรอย่างเกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้กลุ่มป่าชุมชนมีการปลูกฝังจิตสำนึกให้กับเยาวชนเรื่องการดูแลรักษาป่าในชุมชน เพื่อให้เยาวชนได้ตระหนักในการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ต้องดูแลป่านี้ให้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตรต่อไป

1.7.2 กลุ่มแม่บ้านสันคะยอม

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มแม่บ้านสันคะยอม ที่เกิดขึ้นประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มจักรสาน กลุ่มน้ำพริกปลา และกลุ่มหมูหวาน ซึ่งแต่ละกลุ่มได้เชื่อมโยงสู่การเรียนรู้ของเยาวชนบ้านสันคะยอม ดังนี้

1.7.2.1 กลุ่มจักรสาน กลุ่มจักรสานเริ่มก่อตั้งโดยนางบุญปิ่น ศรีวิชัยเห็นว่าในหมู่บ้านสันคะยอมมีผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีฝีมือทางด้านจักรสาน และมีเวลาว่างจึงน่าจะจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อจะช่วยให้คนในหมู่บ้านใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์อีกทั้งสร้างรายได้ให้กับชาวบ้านอีกด้วย กลุ่มจักรสานมีบทบาทด้านการผลิตหัตถกรรมพื้นบ้านเพื่อจำหน่าย เช่น หมวก เป็นกลุ่มที่มีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาเดิมให้คงอยู่ พร้อมทั้งจะถ่ายทอดให้แก่เยาวชนที่สนใจเรื่องจักรสาน เพื่อให้ภูมิปัญญาของชุมชนไม่จางหายไป

ปัจจุบันเยาวชนน้อยมากที่มีโอกาสได้เรียนรู้เรื่องการจักสานอย่างจริงจัง จึงต้องมีการรื้อฟื้นการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการจักสานแก่เยาวชนอย่างจริงจัง ซึ่งกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนที่เคยจัดค่ายพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในปี 2545 ก็เป็นการเรียนรู้แบบฐานการเรียนรู้ซึ่งใช้เวลาในการเรียนรู้ไม่นาน

1.7.2.2 กลุ่มน้ำพริกปลา กลุ่มน้ำพริกปลาได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2543 โดยมีตัวแทนไปศึกษาดูงานที่บ้านสันมะนะ ต.ต้นธง อ.เมือง จ.ลำพูน ต่อมากลุ่มได้รับการฝึกอบรมและนำความรู้มาพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีน้ำพริกปลาเป็นสินค้า OTOP และกลุ่มได้มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้ในการผลิตและแปรรูป เป็นที่ศึกษาดูงานแก่บุคคลทั้งภายในและภายนอกชุมชน เป็นการแสดงถึงผลการพัฒนาทางการเกษตรของชุมชนในหมู่บ้านสันคะยอมอีกด้วย

การเชื่อมโยงความรู้เรื่องน้ำพริกปลากับเยาวชนบ้านสันคะยอมเป็นการเชื่อมโยงจากกิจกรรมการค้นหาคำของหมู่บ้าน เมื่อครั้งที่มีการจัดค่ายพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในปี 2545 เช่นเดียวกับกลุ่มผู้เลี้ยงโค และกลุ่มจักสานทั้งนี้การถ่ายทอดอย่างจริงจังยังไม่เกิดขึ้นอย่างเต็มรูปแบบ มีเยาวชนบางคนที่ยังขาดข้อมูลเพื่อทำรายงานส่งที่โรงเรียนบ้าง

1.7.2.3 กลุ่มหมูหวาน กลุ่มหมูหวานก่อตั้งเมื่อ พ.ศ.2543 โดยเป็นการรวมกลุ่มแปรรูปผลผลิตสุกรในชุมชนและเสริมรายได้แก่แม่บ้าน โดยมีโรงงานการผลิตตั้งอยู่ที่บ้าน

ผู้ใหญ่บ้าน คุณวิทยา สมณศักดิ์ การดำเนินงานของกลุ่มประสบความสำเร็จด้วยดี มีการให้ความรู้แก่บุคคลทั้งภายในและภายนอกชุมชน

สิ่งที่เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มหมูหวานและกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมคือ กลุ่มหมูหวานสามารถถ่ายทอดความรู้การผลิตแก่เยาวชน ในขณะที่เดียวกันก็มีช่องทางด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การบรรจุหีบห่อ และการสร้างตราสัญลักษณ์ และการประชาสัมพันธ์ สินค้าสู่ภายนอกชุมชน ที่เยาวชนสามารถพัฒนาเป็นแนวทางในการเข้ามาช่วยเหลือกลุ่มได้

โดยสรุปจากการศึกษาพบว่าภายใต้บริบทบ้านสันคะยอม นับว่าบ้านสันคะยอมเป็นชุมชนเกษตรที่เต็มไปด้วยประเพณีและภูมิปัญญาที่หลากหลาย ดังคำขวัญของหมู่บ้าน ที่ว่า “หมูแรกตำบลป่าสัก พร้อมพริก สามัคคี มากมีกิจกรรม งามล้ำวัฒนธรรมจาวยอง” จากการทำหมู่บ้านนี้มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน และยังคงถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ สู่รุ่นต่อไป ทั้งองค์ความรู้ในการประกอบอาชีพ องค์ความรู้ในการบริหารจัดการกลุ่ม แก่เยาวชนรุ่นต่อๆ ไปของชุมชน เป็นเป้าหมายลอบความเป็นชาวสันคะยอมให้คงอยู่ โดยมีรากฐานอยู่ที่ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งไม่ได้แยกแยะระหว่างการเรียนรู้กับวิถีชีวิต เกิดขึ้นด้วยวิธีการหลายแบบทั้งการสอน การสังเกต การอ่าน การฟัง การถาม การทดลองทำ การเลียนแบบ การแลกเปลี่ยน ฯลฯ โดยลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบ้านสันคะยอม คือ เป็นกระบวนการกลุ่ม การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากปัญหาในชีวิตจริง และการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย กระบวนการเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญในการ พัฒนาศักยภาพเยาวชนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามสภาพการณ์สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ถูกปรับตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น และเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง ดังนั้นแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนต่อไป เพื่อที่จะเสริมสร้างการเรียนรู้โดยมีทุนทางสังคมของชุมชนสันคะยอมเป็นรากฐาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ชุมชนเห็นคุณค่าร่วมกัน จึงเป็นสิ่งจำเป็นเนื่องจากการพัฒนาการเกษตรทั้งภาคการผลิต การแปรรูปผลผลิต และการจัดการองค์กรทางการเกษตร เป็นรากฐานที่เข้มแข็งในการพัฒนาชุมชนเกษตรอย่างยั่งยืนต่อไป

ตอนที่ 2 พัฒนาการความเป็นมาของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม

2.1 กลุ่มหนุ่มสาวบ้านสันคะยอม

2.2 กลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมก่อนปี 2545

2.3 กลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมทำวิจัย

2.1 กลุ่มหนุ่มสาวบ้านสันคะยอม

จากการสัมภาษณ์อดีตกลุ่มหนุ่มสาว อดีตประธานกลุ่มหนุ่มสาว แม่บ้าน และชาวบ้าน ถึงความเป็นมาของกลุ่มหนุ่มสาวในอดีตจนถึง ปี พ.ศ. 2542 ก่อนที่จะเปลี่ยนเป็นกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมในปัจจุบัน โดยสามารถอธิบายประวัติของกลุ่มหนุ่มสาวบ้านสันคะยอมได้ดังนี้

ขั้นการรวมกลุ่ม ในอดีตกลุ่มหนุ่มสาวบ้านสันคะยอมเป็นการรวมกลุ่มของคนหนุ่มคนสาวในวัย 15 ปีขึ้นไป มีการรวมตัวกันแบบหลวมๆ ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวแน่นอน การปฏิบัติของสมาชิกจะทำตามข้อตกลงของกลุ่มเป็นครั้งคราวในช่วงที่ว่างจากงานทางการเกษตรซึ่งเป็นงานหลักในครอบครัว โดยทางกลุ่มมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดภูมิปัญญาของชุมชน ทั้งในเรื่องของการเป็นแกนนำหลักสำคัญในการทำกิจกรรมที่เป็นงาน "หน้าหมู่บ้าน" ของชุมชน และเป็นกำลังสำคัญหรือเรียกว่า "หัวเรี่ยวหัวแรง" ของชุมชนในกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น หากมีงานวัด กลุ่มหนุ่มสาวจะมาร่วมประชุม ปรึกษาหาแนวทางปฏิบัติในการจัดงาน แบ่งหน้าที่กันทำ ส่วนกลุ่มผู้อาวุโสก็จะเป็นที่ปรึกษาของกลุ่ม

การสลายกลุ่มในช่วงแรก กลุ่มหนุ่มสาวที่ว่างเว้นจากกิจกรรมทางการเกษตร หรือว่างจากงานบ้านก็รวมกลุ่มกันตามปกติและมีการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มมาอย่างต่อเนื่อง ต่อมาเมื่อปี 2528 นิคมอุตสาหกรรมลำพูนได้มาตั้งโรงงานใกล้หมู่บ้าน ชาวบ้านและหนุ่มสาวเห็นว่าเป็นอาชีพที่มีรายได้ดีจึงหันไปประกอบอาชีพรับจ้างในโรงงานในนิคมอุตสาหกรรม รวมถึงในโรงงานยาสูบ และโรงงานในเครือสหพัฒน์ ที่ก่อตั้งตามกันมาตามลำดับ หนุ่มสาวบางคนแต่งงานมีครอบครัว มีภาระมากขึ้น จึงไม่มีเวลามาร่วมกิจกรรม ทำให้ระยะต่อมากลุ่มหนุ่มสาวค่อยๆ ลดบทบาทการทำกิจกรรมของหมู่บ้านและสลายกลุ่มไป

การฟื้นกลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มหนุ่มสาวได้ถูกรื้อฟื้นขึ้นมาอีกครั้งเมื่อประมาณปลายปี 2540 ต้นปี 2541 โดยมี นางสาวจินดารัตน์ เลสัก เป็นแกนนำกลุ่ม ซึ่งขณะนั้นสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากสถาบันราชภัฏลำปาง และอยู่ในภาวะว่างงาน เป็นช่วงเวลาเดียวกับที่ อ.ดร.อาวรณ์ โอภาสพัฒนกิจ ได้กระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวเรื่องนี้ มีการระดมคนหนุ่มสาวโดยใช้วิธีประกาศผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้านให้มาร่วมประชุม เพื่อร่วมกันคิดหาทางฟื้นกลุ่มหนุ่มสาวขึ้นมาอีกครั้ง

โดยมอบหมายให้นางสาวนันทิชา สมนาศักดิ์ และเพื่อนๆ ช่วยกันประกาศผ่านเสียงตามสายทุกวัน และใช้วิธีการบอกตัวต่อตัวร่วมด้วย

โครงสร้างของกลุ่ม กลุ่มหนุ่มสาวในช่วงเวลานี้ประกอบด้วยสมาชิกหลายรุ่น หลากหลายวัย หลากหลายสถาบันการศึกษาที่อยู่ในวัยเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนวิทยาลัยอาชีวะ และนักเรียนวิทยาลัยเทคนิค ทั้งที่เป็นหนุ่มสาวที่อยู่ในวัยทำงาน ที่ทำงานในโรงงาน โดยการเลือกคนทำงานในแต่ละตำแหน่งใช้วิธีให้สมาชิกทุกคนช่วยกันเสนอชื่อว่ามีใครเหมาะสมกับตำแหน่งใด แล้วให้ทดลองทำงานในตำแหน่งนั้นๆ และทดลองหมุนเวียนกันทำงานบ้างตามสถานการณ์ โดยมีนางสาวจินดารัตน์ เล็ก เป็นประธานกลุ่ม ต่อมาได้ทำงานกับสถาบันวิจัยหรืออุษย ซึ่งได้นำหลักการทำงานกลุ่มแบบมีส่วนร่วมเข้ามาใช้ในการทำกิจกรรมด้วย

กิจกรรมที่สำคัญของกลุ่ม กิจกรรมที่สำคัญ ที่กลุ่มหนุ่มสาวเข้ามามีบทบาทเป็นทั้งงานของวัดสันคะยอมและงานของชาวบ้าน เช่น งานบวชสามเณร งานอุปสมบทพระภิกษุ งานปอยหลวงของหมู่บ้าน(คืองานบุญเฉลิมฉลองเมื่อสิ่งก่อสร้างใหม่ในวัดสร้างแล้วเสร็จ) กลุ่มหนุ่มสาวบ้านสันคะยอมจะมีการฟ้อนเล็บไปร่วมงานด้วย เป็นการ "หอมฟ่อน" ในนามวัด และยังมี "หอมเงิน" ช่วยงานอีกด้วย กิจกรรมการแสดงการฟ้อนเล็บได้สร้างบรรยากาศงานให้สนุกสนานยิ่งขึ้นและยังเป็นการดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่

โดยกิจกรรมที่เด่นของช่วงนี้ คือ การเปิดลานกีฬาหน้าวัดสันคะยอม ในวันที่ 23 ตุลาคม 2543 โดยแต่เดิมลานกีฬาหน้าวัดสันคะยอมนี้มีต้นไม้ใหญ่อยู่ 2 ต้น แล้วโค่นล้มลงมา ซึ่งในขณะนั้นมี นายวิรัตน์ ฟิงคะสัน (หนานจรัญ) ซึ่งได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่ง ประธานองค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก(อบต.ป่าสัก) เป็นผู้ที่เล็งเห็นความสำคัญของเยาวชนและต้องการให้เยาวชนได้ออกกำลังกายและได้ฝึกทักษะการเป็นนักกีฬา จึงจัดทำโครงการของงบประมาณเพื่อเทศบาลปูนซีเมนต์บริเวณนั้นให้เป็นลานกีฬาเพื่อให้เยาวชนได้เล่นกีฬาในหมู่บ้านไม่ต้องออกไปเล่นที่อื่น ดังนั้นจึงเกิดกิจกรรมการแข่งขันกีฬาที่ลานแห่งนี้โดยมีเยาวชนทั้งชายและหญิงเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสนุกสนาน มีการแบ่งงานกันทำ เยาวชนรุ่นเล็ก เช่น นายณัฐกร สามปันสัก ได้เข้าร่วมเป็นคนจัดเตรียมดอกไม้จัดสถานที่ และมีเยาวชนรุ่นเล็กๆ เป็นลูกมือช่วยงานเล็กน้อย

บรรยากาศของการทำกิจกรรม เมื่อรู้ว่ามีงานในหมู่บ้านก็จะใช้การตะโกนเรียกกันตามหัวบ้านท้ายบ้านให้มารวมตัวกันแล้วทำกิจกรรมร่วมกัน บรรยากาศการทำงานเป็นไปอย่างสนุกสนาน การทำกิจกรรมแต่ละครั้งจะเป็นงานที่ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมด้วยไม่ใช่เฉพาะแต่กลุ่มหนุ่มสาวเท่านั้น คนเฒ่าคนแก่ พ่อบ้าน แม่บ้าน ก็ไปร่วม

เครือข่ายกลุ่มหนุ่มสาว นอกจากกิจกรรมภายในชุมชนแล้วยังมีกิจกรรมที่เป็นลักษณะเครือข่ายกลุ่มหนุ่มสาว โดยหมู่บ้านในภาคเหนือทั่วไปแต่ละหมู่บ้านก็มีกลุ่มหนุ่มสาวซึ่งมีชื่อเรียกตามชื่อหมู่บ้าน เช่น "กลุ่มหนุ่มสาวบ้านสันคะยอม" "กลุ่มหนุ่มสาวบ้านหนองโบสถ์" "กลุ่มหนุ่มสาวบ้านศรีบุญเรือง" โดยแต่ละกลุ่มมาพบกันเมื่อมีงานวัด เมื่อหมู่บ้านไหนมีงานก็จะสื่อสารบอกข่าวโดยเรียกว่ามีการ "บอกบุญ" ไปที่วัดของหมู่บ้านใกล้เคียงหรือวัดของบ้านที่รู้จักให้ไปร่วมงานตามวันเวลาที่แจ้งมา

การยุติบทบาทของกลุ่มหนุ่มสาว ต่อมาแกนนำกลุ่มหลายคนแต่งงาน และเด็กบางส่วนที่จบการศึกษาระดับมัธยมต้นได้ออกไปทำงานนอกพื้นที่ และรวมทั้งประธานกลุ่ม นางสาวจินดารัตน์ เลสั๊ก ได้งานทำที่สถาบันวิจัยหริภุญชัย ทำให้มีเวลาในการทำกิจกรรมของกลุ่มหนุ่มสาวน้อยลง และกลุ่มหนุ่มสาวในรุ่นนี้ก็ค่อยๆ ลดบทบาทของกลุ่มไปในที่สุด

2.2 กลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมก่อน ปี 2545

ขั้นการรวมกลุ่มแบบธรรมชาติ การรวมตัวของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม เกิดขึ้นโดยเยาวชนที่อยู่ระแวกบ้านเดียวกัน มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ อายุใกล้เคียงกัน มีเวลาว่างหลังเลิกเรียนได้เริ่มมีการรวมตัวกัน โดยเป็นกลุ่มแบบไม่เป็นทางการ มีการรวมตัวกันแบบหลวมๆ ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวแน่นอน มีแกนนำคนสำคัญคือ นายณัฐกร สามปีนสัก(จิโร่) เป็นผู้นำกลุ่มเยาวชน (ในขณะนั้นเรียนศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนจักรคำคณาธร)

การก่อตั้งกลุ่มอย่างเป็นทางการ เกิดขึ้นในเวลาต่อมา นางสาวจินดา จินดาสัก (พีรัตน์) อดีตประธานกลุ่มหนุ่มสาวบ้านสันคะยอม ซึ่งขณะนั้นทำงานอยู่ที่สถาบันวิจัยหริภุญชัย จังหวัดลำพูน ได้ชักชวนให้กลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมเข้าร่วมเป็นสมาชิกของเครือข่ายเด็กและเยาวชนจังหวัดลำพูน ซึ่งสถาบันวิจัยหริภุญชัยได้ทำการรวมกลุ่มเยาวชนกลุ่มต่างๆ ทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบลในจังหวัดลำพูน เพื่อสร้างเครือข่ายในการทำงานภายใต้การสนับสนุนของสถาบันวิจัยหริภุญชัย โดยมีแกนนำกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม 5 คน ได้เข้าร่วมทำกิจกรรมค่ายพัฒนาศักยภาพผู้นำ กับเด็กและเยาวชนกลุ่มอื่น ๆ ในจังหวัดลำพูน ทำให้เกิดเครือข่ายกับเยาวชนกลุ่มอื่นเพิ่มขึ้น และเสริมทักษะการเป็นผู้นำและทักษะในการทำกิจกรรมของแกนนำกลุ่มทั้ง 5 คนมากขึ้น

หลังจากนั้นทางกลุ่มเยาวชนสันคะยอมได้เขียนโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมหลายโครงการจากสถาบันวิจัยหริภุญชัยในนามสมาชิกเครือข่ายเด็ก

และเยาวชนจังหวัดลำพูน แต่โครงการเหล่านั้นไม่ผ่านเวทีพิจารณาการสนับสนุนกิจกรรม ทำให้กลุ่มเยาวชนสันคยะยอมยังไม่มีโครงการภายใต้การสนับสนุนของสถาบันวิจัยหรือกุญชั้เกิดขึ้น

กิจกรรมที่สำคัญของกลุ่ม กิจกรรมที่ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มเยาวชนทั้งหมู่บ้านคือ งานกีฬา อบต.ป่าสัก โดย นายวิรัตน์ พิงคะสันซึ่งดำรงตำแหน่งนายก อบต.ขณะนั้นได้ชักชวนให้เด็กๆ บ้านสันคยะยอมเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยขอความร่วมมือให้เยาวชนเป็นนักกีฬาของหมู่บ้านในประเภทต่างๆ และช่วยกันจัดขบวนแห่เปิดกีฬา ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของเยาวชนและมีบทบาทในการทำกิจกรรมของชุมชนมากที่สุดกิจกรรมหนึ่ง โดยเยาวชนชายมีบทบาทเป็นตัวแทนนักกีฬา เช่น ฟุตบอล วอลเลย์บอล ตะกร้อ และเยาวชนหญิงมีบทบาทด้านการจัดขบวนแห่ โดยมี นายณัฐกร สามปีนสัก (จิโร่) นางสาวนันทิชา สมนาศักดิ์ (หลิน) นายวัชระ ปัญญาศักดิ์ (บอล) เป็นแกนนำ และมี นางสาวบุษยา ชมภูรักษ์ (ตุ้ม) กับ นางสาวสถาพร ร่มพุทรา (ส้มเอ๊าะ) ช่วยจัดขบวนพ็อน

นอกจากนี้กิจกรรมหนึ่งที่กลุ่มเยาวชนบ้านสันคยะยอมได้แสดงความสามารถอีกครั้งคือ ในวันที่ 16 เมษายนของปี 2544 โดยการแนะนำของ เจ้าอาวาสวัดสันคยะยอม พระอธิการสมพงษ์ สติรวิฑูโฑ (ตุ้ดิ่ง) ได้ชักชวนให้เยาวชนเป็นตัวแทนหมู่บ้านเข้าร่วมประกวดก่อเจดีย์ทรายที่งานคอดี โดยมีตัวแทนของกลุ่มเยาวชนเข้าร่วม 5 คน ผลจากการประกวดได้รับรางวัลชนะเลิศ และได้เข้าร่วมประกวดอีกครั้งในปี 2545 ผู้ที่เข้าร่วมเป็นตัวแทน 5 คน ซึ่งผลการประกวดได้รับรางวัลชนะเลิศรวมสองปีซ้อน

นอกจากกิจกรรมที่กล่าวข้างต้นยังมีกิจกรรมอื่นของกลุ่มที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมการสอนพ็อนเล็บ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นหลังเลิกเรียนทุกวันทีบริเวณถนนข้างตลาดหน้าวัดสันคยะยอม โดยให้เด็กผู้หญิงในหมู่บ้านเป็นผู้เรียนการพ็อนเล็บที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนสันคยะยอม ผู้สอนมีหลายคนแต่ผู้ที่เป็นแกนหลักคือ นายณัฐกร สามปีนสัก(จิโร่) นอกจากนี้ยังมี นางสาวบุษยา ชมภูรักษ์ (ตุ้ม) และ นางสาวสถาพร ร่มพุทรา(ส้มเอ๊าะ) เป็นผู้สอนร่วมด้วย ซึ่งประกอบด้วยเด็กช่างพ็อนหญิงหลายรุ่นแบ่งเป็นการแสดงเป็น 2 ชุด คือ “พ็อนเล็บ” และ “พ็อน 4 ชาติลำพูน” เพื่อเตรียมสำหรับการพ็อนเพื่องานสำคัญต่างๆ ในชุมชน เช่น งานวันสงกรานต์ งานวันกีฬาของตำบล อีกทั้งทางกลุ่มเยาวชนบ้านสันคยะยอมยังได้มีกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันเด็ก วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น ดังพอจะสรุปได้แสดงใน ตาราง 1 ดังนี้

ลิขสิทธิ์สงวนโดยสถาบันวิจัยและพัฒนาชุมชน
Copyright © Chiang Mai University
All rights reserved

ตาราง 2 กิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม ระหว่าง ปี 2543-2545

ปี	เดือน	กิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม
2543	มกราคม	- ร่วมจัดกิจกรรมวันเด็ก
	มีนาคม	- เข้าร่วมการอบรมการสร้างเครือข่ายเยาวชน
	เมษายน	- จัดกิจกรรมปีใหม่เมือง
2544	มกราคม	- จัดกิจกรรมวันเด็ก
	กุมภาพันธ์	- เข้าร่วมกีฬา อบต.ป่าสัก
	มีนาคม	- ดำเนินงานการสร้างเครือข่ายเยาวชนสันคะยอม
	เมษายน	- จัดกิจกรรมปีใหม่เมือง (วันสงกรานต์)
	ตุลาคม	- ขายของในงานประจำปีหมู่บ้าน
	พฤศจิกายน	- จัดงานลอยกระทงและประกวดหนูน้อยนพมาศ
2545	มกราคม	- จัดกิจกรรมวันเด็ก
	กุมภาพันธ์	- เข้าร่วมกีฬา อบต.ป่าสัก
	มีนาคม	- วางแผนการจัดค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต
	เมษายน	- ดำเนินงานเตรียมค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิต
		- เข้าร่วมประกวดก่อเจดีย์ทรายในวันสงกรานต์
	พฤษภาคม (7-8)	- จัดค่ายพัฒนาคุณภาพชีวิตเยาวชนบ้านสันคะยอม
	กันยายน	- จัดทำกิจกรรมชุมนุมต่างๆ
		- เข้าร่วมประชุมกับนักศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
	ตุลาคม	- จัดเวทีต่อต้านยาเสพติด

กระบวนการเพิ่มสมาชิกของกลุ่ม ในต้นปี พ.ศ.2545 กลุ่มเยาวชนสันคะยอมได้เริ่มวางแผนการจัดกิจกรรมขึ้นใหม่ โดยการของบประมาณสนับสนุนจากสถาบันวิจัยหรือศูนย์ ในนามสมาชิกเครือข่ายเด็กและเยาวชนลำพูน จุดเริ่มต้นของกิจกรรมนี้เริ่มจากแกนนำกลุ่มคือ นายณัฐกร สามีปันสัก (จิโร่) เคยร่วมเข้าค่ายพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม จึงมีความคิดอยากให้เกิดค่ายลักษณะนี้ในหมู่บ้านของตนเอง อีกทั้ง อยากให้เด็ก รุ่นเล็กและกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมได้ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในช่วงปิดภาคเรียนปี 2545 จึงหารือร่วมกับแกนนำคนอื่น ๆ และได้มีการจัดเวทีประชุมกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมที่วิหารวัดสันคะยอม ในวันที่ 24 มีนาคม 2545 ซึ่งผู้วิจัย

ได้เข้าร่วมประชุมครั้งนี้ด้วย โดยมีวัตถุประสงค์ของการจัดประชุมเพื่อถามความต้องการของสมาชิกกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม และเด็กๆ รุ่นเล็กในหมู่บ้านที่ยังไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมกับกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม ว่าถ้าจะจัดค่ายในหมู่บ้านจะมีความเป็นไปได้แค่ไหน เด็กๆ รุ่นเล็กจะมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมค่ายหรือไม่ หากกลุ่มเยาวชนรุ่นพี่จะเป็นพี่เลี้ยงค่าย และมีกิจกรรมนอนในวิหารวัด 1 คืน และมีการสอบถามความต้องการของผู้ปกครองเด็กด้วยว่าหากเกิดกิจกรรมค่ายขึ้น ผู้ปกครองยินดีจะให้ลูกของตนมาเข้าร่วมโครงการหรือไม่ เมื่อผู้ปกครองตอบตกลงและยินดีให้การสนับสนุนกิจกรรมอย่างเต็มที่ จากที่มีการสอบถามความเป็นไปได้ของโครงการตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ.2545 กลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมได้มีการวางแผนจัดกิจกรรมกันอย่างต่อเนื่อง แบ่งบทบาทหน้าที่และปรับแผนกิจกรรม ปรึกษากับผู้รู้ในหมู่บ้าน ในที่สุดได้จัดกิจกรรมขึ้นในช่วงวันที่ 7-8 เดือนพฤษภาคม พ.ศ.2545 โดยเป็นการจัดค่ายการเรียนรู้ในชุมชนตนเองผ่านกิจกรรมชื่อว่า "โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเยาวชนบ้านสันคะยอม" กิจกรรมของค่ายเป็นการให้เด็กๆ รุ่นประถมศึกษาเป็นชาวค่ายแบ่งเป็นกลุ่มสี่ มีพี่เลี้ยงเป็นพี่รุ่นมัธยมศึกษาเป็นพี่เลี้ยงในแต่ละสี่ แต่ละฐาน และเป็นสวัสดิการ กิจกรรมส่วนใหญ่ใช้บริเวณวัดเป็นหลักโดยได้รับการสนับสนุนจากเจ้าอาวาสวัด การเดินทางฐานความรู้ก็ได้รับการสนับสนุนจากผู้รู้ 4 ฐานที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชนในด้านอาชีพ วัฒนธรรมและสอดแทรกข้อคิดเรื่องอื่นๆ เข้าไปด้วย และก็ได้มีการสรุปทเรียนหลังจากการจัด กิจกรรม โดยมีผู้ประสานงานเครือข่ายเด็กและเยาวชนจังหวัดลำพูนเป็นพี่เลี้ยง ช่วยประมวลผลการทำกิจกรรม ร่วมค้นหาข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงในการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมในคราวต่อไป

การเข้าร่วมกิจกรรมระดับเครือข่าย ต่อมาทางสถาบันหรือศูนย์ร่วมกับ สำนักงานคณะกรรมการปราบปรามยาเสพติด. (ปปส.) ได้จัดการประชุมเครือข่ายเด็กและเยาวชนจังหวัดลำพูน เพื่อชี้แจงเรื่องงบประมาณสนับสนุนการจัดกิจกรรมของแต่ละกลุ่มเพื่อให้แต่ละกลุ่มได้เขียนโครงการเสนอไปยัง ปปส. เพื่อจัดกิจกรรมของกลุ่มและกิจกรรมที่เด่นชัดจากการสนับสนุนของปปส.คือ กีฬาเครือข่ายเด็กและเยาวชนจังหวัดลำพูนครั้งที่ 1 ที่โรงเรียนบ้านน้ำพุ ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

การลดบทบาทของกลุ่มเยาวชน หลังจากนั้นเมื่อเปิดภาคเรียนเด็กๆ ต้องไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์แล้วสมาชิกบางส่วนของกลุ่มที่เรียนระดับมัธยมศึกษาไปเรียนพิเศษหลังเลิกเรียนในตอนค่ำ ทำให้ไม่มีเวลารวมกลุ่มทำกิจกรรมเหมือนช่วงปิดเทอม กิจกรรมก็เริ่มลดลงคงเหลือแต่การสอนเพื่อนให้เด็กเล็กๆ ที่หน้าวัด เนื่องจากนายณัฐกร สามปันสัก (จิโร่) ซึ่งขณะนั้นเรียนอยู่ชั้น ม.6 (แต่ไม่ได้เรียนพิเศษเหมือนเยาวชนคนอื่น) และ นางสาวสถาพร ร่มพุทรา

(ส้มแอะ) ซึ่งเป็นเยาวชนที่เรียนจบแล้วมีเวลาว่างในช่วงเย็น ช่วยกันเป็นพี่เลี้ยงสอนน้องๆ ผู้หญิง
ชั้นประถมศึกษา “ฟ้อนเล็บ” และ “ฟ้อน 4 ชาติลำพูน” ที่ลานหน้าวัดในช่วงเย็น

2.3 กลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมทำวิจัย

จุดเริ่มต้นการเรียนรู้ด้วยการวิจัย เมื่อปี 2546 นายฉัฐกร สามปันสัก (จิโร่) ผู้นำของกลุ่ม
สามารถสอบผ่านการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อผู้นำกลุ่มจะต้องออกไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีเวลาในการ
เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเยาวชนเฉพาะวันหยุดสุดสัปดาห์(หยุดการเรียน 3 วัน คือ วันศุกร์ วันเสาร์และ
วันอาทิตย์) เท่านั้นและหากเป็นช่วงที่มีการบ้าน รายงานหรือช่วงสอบก็ไม่สามารถเข้าร่วมใน
กิจกรรมต่างๆ ได้เหมือนเดิม ทางแกนนำ คือ นางสาวดาราวดี พิงคะสัน (ติง) นางสาวกรรมาศ
พะบุญรักษ์ (เป้) นางสาวอุทุมพันธ์ พิงคะสัน (จิว) เด็กหญิงนงเยาว์ มุลกลาง (เจ๊ียบ) เด็กหญิง
นัฐพร สมณาสัก (อั้น) และนายฉัฐวุฒิ อุตระสัก (ฟลุ้ค) และสมาชิกกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมคน
อื่นๆ ก็ไม่สามารถหาคนที่จะมาเป็นผู้แทนนายฉัฐกร สามปันสัก (จิโร่) ได้ เนื่องจากแกนนำ
เยาวชนแต่ละคนยังไม่มั่นใจในศักยภาพของตนเองว่าจะสามารถเป็นผู้นำกลุ่มได้ดีเหมือนที่
นายฉัฐกร สามปันสัก (จิโร่) เคยทำไว้หรือไม่ ที่ปรึกษาของกลุ่มหลายท่านเล็งเห็นปัญหาการขาด
ผู้นำของกลุ่ม เกรงว่าเมื่อไม่มีผู้นำที่จะผลักดันให้เกิดกิจกรรมได้เหมือนเมื่อก่อน ทางกลุ่มเยาวชน
บ้านสันคะยอมจะสลายตัวไปด้วย อีกทั้งตัวเยาวชนเองต้องการให้ผู้ใหญ่ในชุมชนยอมรับใน
ความสามารถของเยาวชนในการพัฒนาชุมชนและใส่ใจกับปัญหาต่างๆ ของเยาวชนมากขึ้น

การระดมความคิดหาแนวทางแก้ปัญหา ดังนั้นเพื่อให้กิจกรรมของกลุ่มเยาวชนยังคงดำเนิน
ต่อไปได้อีกทั้งเกิดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี และเพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม
เยาวชนร่วมกับชุมชนอย่างเต็มที่ ทางที่ปรึกษาของกลุ่มเยาวชนได้ร่วมกับแกนนำกลุ่มบางส่วน
ประชุมเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหา โดยขอรับการสนับสนุน งบประมาณในการทำการวิจัยจาก
ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ภายใต้ชื่อโครงการ
“กระบวนการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบ้านสันคะยอม ต.ป่าสัก
อ.เมือง จ.ลำพูน” ซึ่งโครงการนี้ได้รับการพัฒนาโครงการตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2546
จนกระทั่งได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการมาตั้งแต่เดือนสิงหาคม ปี 2546 เนื่องจากทางกลุ่มเยาวชน
ยังขาดความมั่นใจในศักยภาพของตนเองทำให้ต้องหาหัวหน้าโครงการวิจัยแทนผู้นำเดิม ซึ่งทาง
กลุ่มเยาวชนได้เลือกให้ นายอินจันทร์ นันจิตสัก (จันทร์) ซึ่งจบการศึกษาจาก คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และเดิมเป็นพี่เลี้ยงนักวิจัยจาก ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน คณะ

เกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย ตั้งแต่ เดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. 2546 โดยผู้ที่มิบทบาทในการทำกิจกรรมคือ นายอินจันทร์ นันจิตศักดิ์ (จันทร์) และแกนนำกลุ่มอีก 13 คน

การประมวลความต้องการของกลุ่ม จากจุดเริ่มต้นของการหาแนวทางแก้ไขปัญหาเรื่องการขาดผู้นำของกลุ่มเยาวชน ด้วยการวิจัย ทางผู้นำชุมชน ที่เลี้ยงจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน และแกนนำกลุ่มได้จัดประชุมกลุ่มย่อย ในวันที่ 13 และ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2546 โดยให้เยาวชนได้ประมวลความต้องการของกลุ่ม เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนและการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับกลุ่มจากการจัดเวทีกลุ่มย่อยพบว่าเกิดคำถามในใจของเยาวชนหลายคนที่เป็นประโยชน์ต่อการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดทำแผนปฏิบัติการ การดำเนินงานในระยะที่ 1 ได้เริ่มในระยะแรกเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.2546 ถึง เดือนมกราคม พ.ศ.2547 โดยกลุ่มเยาวชนจัดทำแผนปฏิบัติการในการค้นหาทุนเดิมของชุมชนเป็นการสืบค้นข้อมูลของชุมชนในด้านต่างๆ ได้แก่ ข้อมูลประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน การเปลี่ยนแปลงในระยะต่างๆ ความเป็นมาของกลุ่มหนุ่มสาว ข้อมูลของดีในหมู่บ้านด้านทรัพยากรธรรมชาติ บุคคลและผลิตภัณฑ์ ความเป็นมาของกลุ่มเยาวชน กิจกรรมของกลุ่มเยาวชนในอดีตตั้งแต่เริ่มรวมตัว โอกาส รวมทั้งปัญหาอุปสรรคในการพัฒนา กลุ่มเยาวชน แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของเยาวชน

ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ จากการดำเนิน โครงการวิจัยไม่อาจเกิดกิจกรรมดังที่ได้วางแผนกิจกรรมไว้ได้ทั้งหมด โดยมีข้อจำกัดด้านเวลาว่างของสมาชิกกลุ่มกับช่วงเวลาในการดำเนินกิจกรรมไม่ตรงกันและปัญหาด้านการประสานงานภายในกลุ่มระหว่างสมาชิกกับหัวหน้าโครงการ ปัญหาการขาดความรู้ ความเข้าใจในการทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมซึ่งเป็นรูปแบบของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นของสมาชิก ในปี 2547 กลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมยังดำเนินกิจกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมเช่นทุกปีทั้ง กิจกรรมวันเด็ก กิจกรรมวันสงกรานต์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมในช่วงวันหยุดและช่วงปิดภาคเรียน แต่กิจกรรมภายใต้โครงการวิจัยนั้นทางแกนนำเยาวชนเช่น นางสาวอุทุมพันธ์ พิงคะสัน (จิว) และ นางสาวกรรทมาศ พะบุญรักษ์ (เป้) ได้ลดบทบาทในการทำกิจกรรมของตนเองลงเป็นอย่างมากเนื่องจากแกนนำของกลุ่มกำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งกำลังทุ่มเทเวลาให้กับการเรียนทั้งที่เรียนในชั้นเรียนและต้องเรียนนอกตารางหรือเรียนพิเศษไม่มีเวลาว่างเพื่อทำกิจกรรมมากนัก ไม่ว่าจะเป็นช่วงเย็นหลังเลิกเรียนหรือในวันหยุดเสาร์ อาทิตย์ เพื่อเตรียมตัวสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทำให้กิจกรรมภายใต้โครงการวิจัยของกลุ่มเยาวชนหยุดชะงักไปด้วย

ตาราง 3 กิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม ปี 2546

เดือน	กิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม
มกราคม	- จัดงานวันปีใหม่ (กิจกรรมמצאקהאחד แลกของขวัญ)
	- จัดงานวันเด็ก
กุมภาพันธ์	- ประมวลความต้องการปัญหาของกลุ่มเยาวชน เพื่อเสนอขอรับทุนวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.ภาค)
มีนาคม	- เข้าร่วมกีฬา อบต.ป่าสัก
เมษายน	- จัดงานวันปีใหม่เมือง (วันสงกรานต์)
	- เข้าร่วมประกวดก่อเจดีย์ทราย
พฤษภาคม	- เป็นเจ้าภาพการประชุมเครือข่ายต่อต้านยาเสพติด ลำพูน ลำปาง แพร่
สิงหาคม	- ได้รับทุนและเริ่มดำเนินงานวิจัย

การสรุปผลการดำเนินงานและผลการเรียนรู้ จากการสรุปผลพบว่า กิจกรรมไม่ถูกดำเนินการตามแผนเมื่อแกนนำส่วนใหญ่เรียนพิเศษและต้องเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนมากขึ้น หากแต่ทีมวิจัยก็ได้ปรับกระบวนการทำงานตลอดเวลา เมื่อพบเจอข้อจำกัดทั้งเรื่องเวลาทำกิจกรรมไม่ตรงกันของทีมวิจัย ทีมวิจัยช่วยกันมองกลับมาที่กลุ่มว่ากลุ่มมีศักยภาพแค่ไหน มีปัญหาอะไรบ้างของกลุ่มที่เป็นอุปสรรคในการจัดทำกิจกรรมที่ผ่านร่วมกันหาแนวทางวิธีแก้ไขปัญหา ยังพบอีกว่าในการมาทำกิจกรรมที่ผ่านมา เด็กๆ เกิดปัญหาความไม่เข้าใจของผู้ปกครอง ซึ่งทางทีมวิจัยช่วยกันแก้ปัญหา ต้องปรับความเข้าใจกันระหว่างเยาวชนหญิงและเยาวชนชายที่ยังไม่เข้ามาร่วมกิจกรรมในงานวิจัยมากนัก เนื่องจากอยู่ในช่วงวัยรุ่นมีความรู้สึกอายต่อเพศตรงข้าม และไม่ยอมเข้าร่วมเพราะไม่ได้เริ่มด้วยตั้งแต่เริ่มต้น โครงการวิจัย และเวลาในการทำกิจกรรมมีน้อย เพราะจะต้องไปเรียนที่โรงเรียนทุกวันแล้วต้องไปเรียนพิเศษด้วย เนื่องจากปัจจุบันผู้ปกครองและเยาวชนให้ความสำคัญกับการศึกษามากขึ้น จึงทำให้ต้องมีการเรียนพิเศษในวันหยุดด้วย ดังนั้นการหาช่วงเวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันจึงค่อนข้างลำบาก ต้องอาศัยเวลาการประชุมในช่วงกลางคืน และต้องหารื้อกันหลายครั้งเรื่องของการนัดหมายทำกิจกรรมต่างๆ ในช่วงวันหยุด นอกจากนี้ยังมีเด็กอีกหลายคนที่ยังไม่เข้าร่วมกันคิด และความสนใจของชายกับหญิงไม่ตรงกัน ปัญหาการละเลยหน้าที่และยังไม่สามัคคีกัน ล้วนแต่เป็นปัจจัยสำคัญที่ไม่อาจมองข้ามได้ และทีมวิจัยต้องกลับมาคุยกันเพื่อหาทางออกปรับกระบวนการและปรับรูปแบบของกิจกรรมร่วมกันใหม่

เมื่อการดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1 เสร็จสิ้นลง หัวหน้าโครงการวิจัยคือ นายอินจันทร์ นันจิตต์ ได้สอบถามในประเด็น ความเห็น/ความเข้าใจความรู้สึกของทีมวิจัย เช่น คิดอย่างไรกับงานวิจัย คำตอบของทีมวิจัยคือ เป็นงานที่ทำให้ทีมวิจัยได้รู้ ได้เห็น ได้คิด ได้ทำด้วยตัวเอง ซึ่งเมื่อทำไปแล้วประสบผลสำเร็จก็ถือว่าได้ประโยชน์มาก แต่ถ้าเกิดปัญหาแล้วแก้ไขเป็น แก้ไขด้วยความคิดที่สร้างสรรค์ งานวิจัยก็เกิดความรู้และประโยชน์ได้เช่นกัน สรุปง่ายๆว่า งานวิจัยมีประโยชน์อยู่แล้ว อยู่ที่ว่าจะใช้เป็นหรือไม่ เป็นการทำให้เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เพราะงานวิจัยมีประโยชน์ต่อการค้นหาและค้นคว้า ทำให้ได้รู้ความรู้ใหม่ขึ้น งานวิจัยจึงเป็นเหมือนแนวการศึกษา ที่ทำให้เราได้ความรู้ เกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆมากมาย ที่เราไม่เคยรู้ ทำให้เราสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้อีกอย่างหนึ่ง การที่มีงานวิจัยเกิดขึ้น ทำให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมกับกิจกรรมด้วย ซึ่งเป็นการดีเพราะเยาวชนจะได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีส่วนร่วมสนุกสนาน แต่เมื่อเยาวชนได้ยินคำว่าวิจัยก็ถือว่าเป็นเรื่องยาก เป็นสิ่งที่ตนเองนั้นทำไม่ได้ไม่รู้เรื่อง คนที่จะทำได้ต้องเป็นอาจารย์หรือคนที่เรียนสูงๆถึงจะทำได้ แต่เมื่อถูกชวนให้ทำวิจัย ด้วยความเกรงใจจึงรับปากทำ ทั้งที่ไม่ค่อยเข้าใจและไม่รู้เรื่องว่างานวิจัยเป็นอย่างไร ผลการดำเนินการที่ออกมาจึงไม่เป็นที่น่าพอใจ เยาวชนจึงเริ่มท้อไม่อยากจะทำ และถอยไปในที่สุด

กระบวนการเพิ่มสมาชิกของกลุ่ม เมื่อเกิดปัญหาเยาวชนไม่มีเวลามาร่วมกิจกรรม ทางหัวหน้าโครงการวิจัยแก้ไขปัญหานี้โดยการดึงการมีส่วนร่วมจากเด็กๆ บ้านสันคะยอมมาร่วมกิจกรรมต่างๆ แทนกลุ่มเยาวชน เนื่องจากเด็กๆ เหล่านี้มีฐานคิดเรื่องการทำประโยชน์เพื่อชุมชนด้วยเช่นกัน และมีเวลาว่างทำกิจกรรมการพัฒนาศักยภาพตนเองด้วย อีกทั้งกลุ่มเด็กๆ มีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมทุกอย่างเต็มที่ ทำให้กิจกรรมภายใต้โครงการวิจัยในปี 2547 โดยผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมคือนายอินจันทร์ นันจิตต์ และกลุ่มเด็กๆ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมหลัก และปรับบทบาทของแกนนำเยาวชน เช่น นางสาวอุทุมพันธ์ พิงคะสัน (จิว) และ นางสาวกรรชมาศ พะบุญรักษ์ (เป้) เป็นพี่เลี้ยงในการจัดกิจกรรมแทน จากการปรับปรุงการดำเนินการของกิจกรรมทำให้เกิดกิจกรรมที่หลากหลายและต่อเนื่อง ดัง ตาราง 4 ดังนี้

ตาราง 4 กิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม ปี 2547

วัน/เดือน	กิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่ม	สิ่งที่เยาวชนได้เรียนรู้
3 มี.ค.	ทำกิจกรรมร่วมกับนักศึกษาฝึกงาน จากคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	เรียนรู้การปรับตัวเข้าชุมชน ชาวบ้านร่วมกับ นักศึกษา เทคนิควิธีการเก็บข้อมูล
24 เม.ย.	เยี่ยมชมองค์การบริหารส่วนตำบล ป่าสัก	ได้รู้จักหน่วยงานท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ตัว
2 พ.ค.	ทดลองทำกระดาษจากขยะกระดาษ	ตระหนักถึงการจัดการขยะในชุมชน
8 พ.ค.	เข้าร่วมเวทีเรียนรู้อย่างเท่าทัน สาน ฝันด้วยงานวิจัย ครั้งที่ 3	ได้แลกเปลี่ยนการดำเนินกิจกรรมกับ เครือข่ายนักวิจัย ได้รู้จักสัมผัสสโควาลำพูนอย่างใกล้ชิด
8 พ.ค.	ดูงานการผลิตกระดาษสา	ได้ความรู้ในการผลิตกระดาษจากขยะ กระดาษ
22 พ.ค.	วันมหัศจรรย์เด็กและเยาวชน สันคะยอม ครั้งที่ 1 ประกวดผลงาน	ความภูมิใจในผลงานของตน กล้าแสดงออก ทั้งด้านความคิดและการปฏิบัติต่อหน้าผู้คน
2 มิ.ย.	วันมหัศจรรย์เด็กและเยาวชน สันคะยอม ครั้งที่ 2	กล้าแสดงออกทั้งด้านความคิดและการ ปฏิบัติต่อหน้าคนจำนวนมาก
มิ.ย.	หารือร่วมกับผู้ปกครอง จัดกิจกรรม “พี่ช่วยน้อง เพื่อนช่วยเพื่อน”	ความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้ปกครองและ เยาวชนในการจัดกิจกรรม
26 มิ.ย.	วันมหัศจรรย์เด็กและเยาวชน สันคะยอม ครั้งที่ 3	กล้าแสดงออกทั้งด้านความคิดและการ ปฏิบัติต่อหน้าคนจำนวนมาก
4 ก.ค.	ทัศนศึกษาดูงานบ้านสามขา อ.แม่ทะ และ โรงไฟฟ้าแม่เมาะ จ. ลำปาง ร่วมกับผู้ปกครอง	เรียนรู้แนวทางในการดำเนินกิจกรรม กำลังใจในการทำงาน การตระหนัก ใส่ใจต่อ ชุมชนของตน
18 ก.ค.	กิจกรรมย้อนรอยสันคะยอม ครั้งที่ 1	เรียนรู้วิถีชีวิตบรรพบุรุษและประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของหมู่บ้าน

ตาราง 4 กิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม ปี 2547 (ต่อ)

วัน/เดือน	กิจกรรมการเรียนรู้ของกลุ่ม	สิ่งที่เยาวชนได้เรียนรู้
14 ก.ค.	การหารือจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ร่วมกับคณะครู รร. วัดสันป่าสักเพื่อขยายเครือข่ายกิจกรรมร่วมกับเยาวชนในตำบลป่าสักให้มีโอกาสเรียนรู้วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ได้รับความร่วมมือจากคณะครูของโรงเรียน วัดสันป่าสัก ในการขยายเครือข่ายเด็กและเยาวชน
20 ก.ค.	เข้าร่วมเวทีรายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย ณ โพธิบาลย์ วัดสวนดอก จ.เชียงใหม่	เรียนรู้การปรับตัวกับกลุ่มนอกชุมชน เรียนรู้วิธีการนำเสนอผลการดำเนินกิจกรรมโครงการ
23 ก.ค.	ประชุมจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เยาวชน	ได้ข้อตกลงร่วมกันระหว่างเยาวชนกับผู้ปกครองในการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของกลุ่มเด็กและเยาวชน
24 ก.ค.	กิจกรรมทำปุ๋ยหมักชีวภาพจากหอยเชอรี่ในนาข้าว ร่วมกับกลุ่มเกษตรกร	เรียนรู้วิธีการจัดการศัตรูพืช เรียนรู้ภูมิปัญญาการทำนา เรียนรู้วิธีการแบ่งหน้าที่ และการทำงานร่วมกับเพื่อนๆ
14 ก.ย.	ทดลองหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ข้าว	เรียนรู้เรื่องการปลูกข้าวจากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว

เครือข่ายที่เกิดจากกระบวนการวิจัย จากการเข้าร่วมกิจกรรมระดับเครือข่ายนักวิจัย

ภายใต้การสนับสนุนของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชนคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทำให้เกิดกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายนอกชุมชน และได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมร่วมต่างๆ มากมาย เช่น การทำกิจกรรมร่วมกับนักศึกษาจากคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่มาฝึกงานในหมู่บ้าน โดยเยาวชนมีบทบาทเป็นที่เลี้ยงพานักศึกษาฝึกงานเรียนรู้ของดีในชุมชนสันคะยอม การเข้าร่วมเวทีเรียนรู้อย่างเท่าทัน สานฝันด้วยงานวิจัย ครั้งที่ 3 ที่บ้านไร่ป่าคา ทำให้เยาวชนเห็นการแลกเปลี่ยนการดำเนินกิจกรรมกับเครือข่ายนักวิจัย และทำให้เยาวชนได้เห็นโคขาวลำพูนอย่างใกล้ชิด และได้ไปดูงานการผลิตกระดาษสาที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน บ้านไร่ป่าคาทำให้ได้ความรู้ในการผลิตกระดาษ เป็นต้น

ตอนที่ 3 กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม

3.1 เป้าหมายการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม

จากการศึกษาถึงเป้าหมายของการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม ผลการศึกษาพบว่าเยาวชนบ้านสันคะยอมมีเป้าหมายหลักของการเรียนรู้คือ การพัฒนาศักยภาพและความสามารถของตนเองตลอดเวลา ให้เป็นเยาวชนที่มีคุณภาพ ซึ่งคำว่า “เยาวชนที่มีคุณภาพ” ในที่นี้หมายถึงการที่เยาวชนได้พัฒนาศักยภาพด้านความคิดและความสามารถ ให้มีความรู้ความชำนาญในทักษะด้านต่างๆ ที่สามารถนำไปใช้ในทางสร้างสรรค์และเกื้อกูลต่อชุมชน โดยการฝึกทักษะจากการรับผิดชอบในหน้าที่ต่างๆที่ได้รับมอบหมายในการทำงานกลุ่ม และจากการพัฒนาความสามารถในการทำงานส่วนรวมเพื่อชุมชน เพื่อได้รับการยอมรับจากผู้ใหญ่และต้องการให้ผู้ใหญ่ในชุมชนหลายๆ คนเข้าใจ และมองเห็นคุณค่าในสิ่งที่ทำกลุ่มเยาวชนร่วมคิด ร่วมทำ และเปลี่ยนมุมมองว่าเยาวชนไม่ใช่ตัวปัญหาของชุมชน อีกทั้งการรวมกลุ่มไม่ได้เพื่อมั่วสุม ไร้สาระ หากแต่สามารถร่วมกิจกรรมต่างๆของชุมชนได้เหมือนเหมือนกลุ่มหนุ่มสาวในอดีต เพียงแค่ต้องการโอกาสการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมของชุมชนมากขึ้น โดยเยาวชนเองได้ฝึกที่จะรับผิดชอบต่อตนเองทั้งด้านการเรียนและการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนด้วย และยังมีโอกาสได้เรียนรู้ฝึกฝนตั้งแต่อายุน้อยก็ยังมีโอกาสได้พัฒนาศักยภาพของตนเองมากเท่านั้น ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากชุมชนสันคะยอมมีแบบอย่างผู้นำชุมชนหลายคน และกลุ่มหนุ่มสาวที่ทุ่มเทกำลังกายกำลังใจและความรู้ความสามารถเท่าที่มีเพื่องานพัฒนาของชุมชน การที่เยาวชนได้สัมผัสใกล้ชิดกับผู้นำที่มีแนวคิดในการพัฒนาชุมชนจึงยึดถือเป็นแบบอย่างและซึมซับการปลูกฝังแนวคิดการเป็นคนเก่งและทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนในทุกด้าน โดยผู้นำของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมได้กล่าวถึงเป้าหมายในการทำกิจกรรมของกลุ่มไว้ว่า

"อยากทำประโยชน์เพื่อสังคมมากกว่าที่จะเรียน โดยไร้จุดหมาย"

นายณัฐกร สามปีนสัก

สัมภาษณ์ วันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2547

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ เป้าหมายการเรียนรู้ของเยาวชนบ้านสันคะยอมคือ การพัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งคือ การพัฒนาตนเองและสมาชิกคนอื่นๆให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ ทั้งความคิด สติปัญญา จิตใจ และความสามารถในการทำงานเพื่อ

ชุมชน โดยการพัฒนาดังกล่าวเกิดจากการเรียนรู้ในวิถีชีวิตและการทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม นอกเหนือจากการเรียนรู้ในระบบ ซึ่งแต่ละคนเมื่ออยู่ร่วมสังคมเดียวกันควรเสียสละเวลา กำลังความสามารถเพื่อทำกิจกรรมของส่วนรวมทำสิ่งที่เป็นประโยชน์และสร้างสรรค์ต่อชุมชนโดยใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วยการทำงานเพื่อชุมชนที่ตนเองรักและผูกพัน ดังนั้นเยาวชนจึงยึดมั่นในหลักการดังกล่าว

3.2 ขั้นตอนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม

จากการศึกษาขั้นตอนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมผู้วิจัยได้สรุป ขั้นตอนการเรียนรู้ มี 7 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

3.2.1 ประมวลความต้องการและปัญหาของกลุ่ม

จุดเริ่มต้นของกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม เริ่มจากแกนนำหรือผู้นำในชุมชน อยากให้เด็ก รุ่นเล็กและกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมได้ทำ กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ในเวลาว่างจากการเรียน ก็จะสอบถามความต้องการของสมาชิกกลุ่มเยาวชนว่ามีความสนใจเข้าร่วมในแต่ละกิจกรรมต่างหรือไม่ เช่น เมื่อมีการแข่งขันกีฬา อบต. ก็จะสอบถามว่าอยากเป็นตัวแทนเข้าแข่งขันกีฬาไหม อยากแข่งประเภทไหน และต้องจัดขบวนในพิธีเปิดใครอยากมาช่วยงานบ้างจะทำหน้าที่อะไรบ้าง ใครบ้างที่สนใจ ก็มาซ้อมด้วยกันที่ลานหน้าวัด และเป็นตัวแทนของหมู่บ้าน ซึ่งปีต่อมาก็ทำการสอบถามอีก จนปัจจุบันกลุ่มเยาวชนก็เป็นตัวแทนหมู่บ้านในการทำกิจกรรมนี้ และการสอบถามความต้องการเข้าเป็นนางพื่อนของชุดพื่อนเล็ก และพื่อนสี่ชาติ ก็ถามเด็กและเยาวชนว่าอยากพื่อนเป็น ไหม จะหัดให้แล้วก็เกิดเป็นชุดพื่อนรุ่นเล็กและเยาวชนที่ได้แสดงการพื่อนที่เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านในงานต่างๆ เช่นงานวันสงกรานต์ งานปอยหลวง หรือการสอบถามความต้องการของสมาชิกกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม และเด็กๆ รุ่นเล็กในหมู่บ้าน ว่าถ้าจะจัดค่ายในหมู่บ้านจะมีความเป็นไปได้แค่ไหน เด็กรุ่นเล็กจะมีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมค่ายหรือไม่ และถามความต้องการของผู้ปกครองเด็กด้วยว่าหากเกิดกิจกรรมค่ายขึ้น ผู้ปกครองยินดีจะให้ลูกของตนมาเข้าร่วมโครงการหรือไม่ จากนั้นก็พัฒนาเข้าสู่ขั้นตอนอื่นจนเกิดเป็นกิจกรรมค่ายในที่สุด เป็นต้น และเมื่อกลุ่มเกิดปัญหาการขาดผู้นำกลุ่ม คือ นายฉัตรกร สามปันสัก (จิโร่) ซึ่งได้ศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เนื่องจากแกนนำเยาวชนแต่ละคนยังไม่มั่นใจในศักยภาพของตนเองว่าจะสามารถเป็นผู้นำกลุ่มได้ดีเหมือนเดิม เป็นจุดเริ่มต้นให้ผู้นำชุมชนและแกนนำกลุ่มต้องมาประชุมร่วมกันเพื่อประมวลปัญหาแล้วพบว่ากลุ่มยังมีปัญหาอื่นๆ อีกมากมาย ทั้งเรื่องกิจกรรมของกลุ่มขาด

ความต่อเนื่อง สมาชิกกลุ่มก็เริ่มทยอยออกไปหลายคน การทำกิจกรรมของกลุ่มยังไม่เป็นที่รู้จักของ
ผู้ใหญ่ในชุมชน และทราบความต้องการอีกมากมายดังที่เยาวชนได้ประมวลไว้ว่า

“เวลาเราจัดกิจกรรมผู้ใหญ่ข้างนอกยังไม่ได้รับรู้ว่ากลุ่มเยาวชนสันคะยอมเคยทำอะไรไป
แล้วบ้าง เวลาเราจะจัดกิจกรรมเราจะต่อกับ อบต. ต่อกับคนภายนอกเราได้แล้วได้ถูกกว่าเราร่วมกัน
อย่างไร แล้วการดำเนินการกลุ่มเราเป็นอย่างไร ยังขาดเหลือสิ่งใด เราอยากทำประวัติ ชุมชน สิ่ง
ที่อยากรู้คือ บรรพบุรุษ พ่อแม่ พี่น้องของเรา ที่เป็นคนของนี่เป็นใคร ? มาจากไหน? กับที่มีคนถามว่า
เป็นลูกใคร? บ้านอยู่ไหน ? พอดีตอบว่า เป็นคนสันคะยอม ก็ถามกลับว่าสันคะยอมมะเชื่อเจ้าหรือ
? เพราะเขารู้จักแต่สันคะยอมมะเชื่อเจ้า ไม่มีใครรู้จักสันคะยอม ป่าสักบ้านเรา จึงต้องการค้นหาว่า
ทำไมคนถึงไม่รู้จัก สันคะยอมป่าสักบ้านเรา เราน่าจะหาจุดเด่นที่จะทำให้คนบ้านอื่นรู้จักบ้านเรา
มากขึ้น นอกจากนี้ถ้าเราทำการค้นหาประวัติชุมชนบ้านเราแล้วก็ทำเป็นหนังสือประวัติ สันค
ยอมได้”

13 กุมภาพันธ์ 2546

นำมาสู่การจัดการเวทีระดมความคิดในการแก้ไขปัญหาจนออกมาในรูปแบบกิจกรรม
การเรียนรู้ผ่านงานวิจัยในเวลาต่อมา

3.2.2 ระดมความคิดหาแนวทางแก้ปัญหา

การระดมความคิดหาแนวทางการแก้ไขปัญหาหารือร่วมกันของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม
เริ่มอย่างเข้าสู่การระดมความคิดอย่างเป็นระบบโดยใช้ฐานการเรียนรู้วิธีการระดมโดยใช้เทคนิคการ
ประชุมแบบมีส่วนร่วม โดยการระดมความคิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมในระดับเครือข่ายเด็กและ
เยาวชนจังหวัดลำพูน โดยเมื่อ ปี 2546 เมื่อเกิดปัญหาต่างๆ ขึ้น แกนนำเยาวชน จึงจัดเวทีระดม
ความคิดขึ้นที่วัดสันคะยอม โดยมีผู้ใหญ่ในชุมชนและพี่เลี้ยงจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน เป็นที่
ปรึกษาคอยแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยเยาวชนได้วิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และ
ข้อจำกัดของกลุ่ม ทบทวนกิจกรรมที่เคยทำมาทั้งหมดตั้งแต่ ปี 2543 ถึง ปี 2545 เพื่อวิเคราะห์
สถานการณ์และหาทางแก้ไขปัญหาต่างๆร่วมกัน ผลจากการระดมความคิดทำให้เกิดการดึง
ผู้ปกครองและชาวบ้านคนอื่นๆ ให้กลับมามองว่าเยาวชนในวันนี้ทำอะไรกันอยู่และดึงการมีส่วน
ร่วมของชาวบ้านในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ เพิ่มมากขึ้น

3.2.3 จัดทำแผนปฏิบัติการ

กลุ่มเยาวชนจัดทำแผนปฏิบัติการกิจกรรมเรียนรู้โดยการประชุมชี้แจงแก่สมาชิกกลุ่มแล้วร่วมกัน วางแผนการดำเนินกิจกรรมอย่างเป็นขั้นตอน และแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามความต้องการและความถนัด ใช้วิธีการแบบพี่แบบน้องในการมอบหมายหน้าที่ โดยส่วนใหญ่แกนนำเยาวชนจะเป็นผู้รับผิดชอบหลัก โดยการดำเนินการประชุมจะเลือกแกนนำเยาวชนหนึ่งคนทำหน้าที่ดำเนินการประชุม และมีแกนนำอีกคนที่เป็นเหมือนเลขาคอยเขียนแผนการดำเนินการ ใช้วิธีการเขียนแผนงานบนกระดาษพู่เพื่อให้เห็นโดยทั่วกัน จากนั้นก็เป็นการระดมความคิดในการวางแผนกิจกรรมร่วมกัน เช่น กิจกรรมการจัดค่ายในชุมชน จะมีรายละเอียดของกิจกรรมเป็นอะไรบ้าง สิ่งที่ต้องเตรียมการก่อนจัดงานมีอะไรบ้าง แต่ละกิจกรรมต้องจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์อะไรบ้าง จะหาได้จากไหน ถ้าเกินกำลังของเด็กเองมีผู้ใหญ่คนไหนที่จะช่วยได้ ต้องประสานงานกับใครบ้างใครจะเป็นคนประสานงาน ใครจะเป็นผู้รับผิดชอบหลัก ให้สมาชิกเยาวชนหรือเด็กๆ รุ่นเล็ก เลือกกันเองว่า จะช่วยใคร จะช่วยงานในหน้าที่ไหน ซึ่งเป็นรูปแบบการทำงานที่ยืดหยุ่นมาก และพยายามที่จะให้ทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม บรรยากาศการประชุมก็สนุกสนานไม่เคร่งเครียด และมีผู้นำชุมชนมาร่วมให้คำปรึกษาด้วยเสมอ

3.2.4 ดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการ

การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติงานของกลุ่มเยาวชนจากแผนการปฏิบัติงานที่วางไว้ ใครมีหน้าที่อะไรก็ทำตามแผนที่วางไว้ มีใครที่จะช่วยงานในหน้าที่ไหน ซึ่งเป็นการทำงานที่ฝึกความรับผิดชอบของแต่ละคน โดยผู้นำกลุ่มจะทำการติดตามการทำงาน และสอบถามปัญหาในช่วงก่อนกิจกรรม โดยกิจกรรมที่เยาวชนรับผิดชอบส่วนใหญ่ดำเนินการได้ตรงตามแผน แต่เมื่อเกิดข้อผิดพลาดก็มีการว่ากล่าวตักเตือนแบบพี่สอนน้อง เพื่อนสอนเพื่อน

3.2.5 สรุปผลการดำเนินงาน

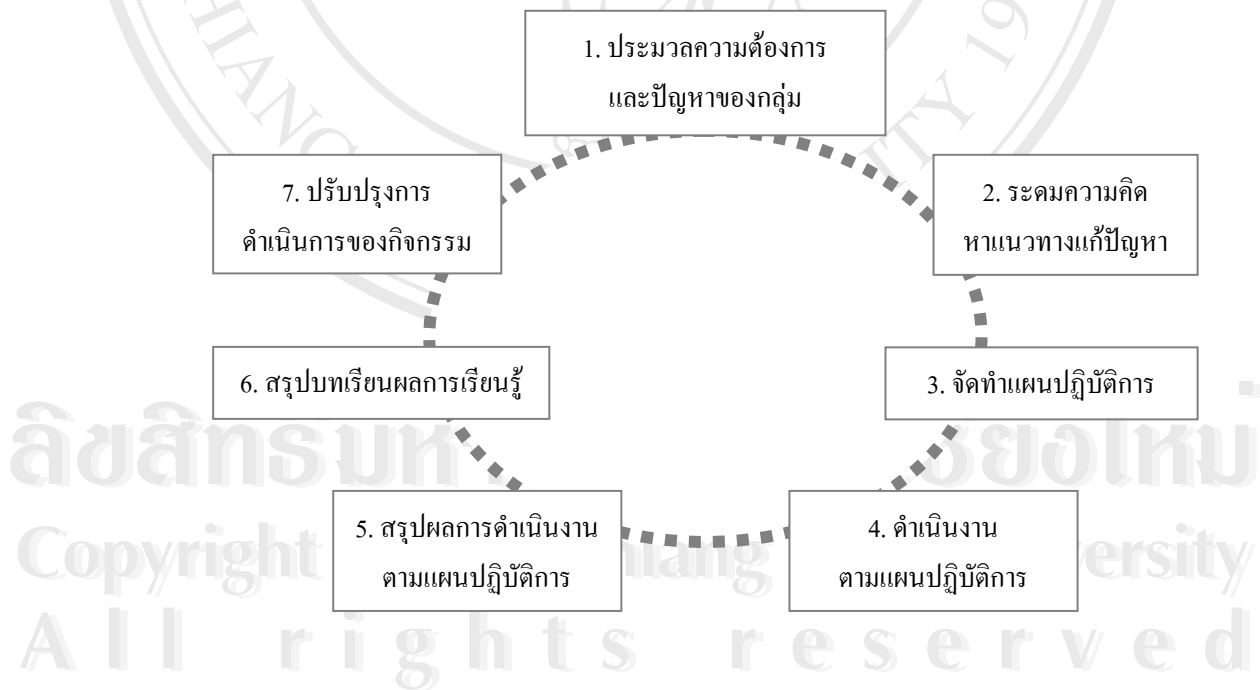
เมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นกิจกรรมต่างๆ กลุ่มเยาวชนมีการสรุปผลการดำเนินงาน หรือกิจกรรมต่างๆ โดยรูปแบบอาจเป็นการพูดคุยกันในกลุ่มเล็กไม่เป็นทางการนัก มีการวิพากษ์ วิจารณ์การทำงานของสมาชิกคนอื่นบ้าง และแบบที่เป็นทางการคือการประชุมกลุ่มใหญ่ โดยการนัดเวลาว่างหลังทำกิจกรรมมาร่วมกันวิเคราะห์ผลจากการดำเนินกิจกรรมของแต่ละคน พบเจอปัญหาอะไรบ้าง แล้วมีการแก้ปัญหาอย่างไร กิจกรรมต่อไปต้องระวังหรือต้องแก้ไขจุดไหน ใครอยากเปลี่ยนหน้าที่การทำงาน ก็มีการร่วมแลกเปลี่ยนกันในการสรุปแต่ละครั้งไป

3.2.6 สรุปบทเรียนผลการเรียนรู้

การสรุปผลการเรียนรู้ของเยาวชนนอกจากจะเป็นการสรุปผลการเรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว มีการประชุมกลุ่มเพื่อเล่าสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้เพื่อเป็นการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการทำงานในหน้าที่ต่างๆกัน โดยอาจเป็นวันเดียวกับที่มีการสรุปผลการดำเนินงานก็ได้ แต่หากเป็นกิจกรรมที่เรียนรู้นอกชุมชน ต้องนัดวันเวลาที่จะมาสรุปการเรียนรู้ให้แก่ผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมด้วย โดยขั้นตอนนี้กลุ่มเยาวชนอาจจะขอให้ผู้นำชุมชน พี่เลี้ยงนักวิจัย และผู้ปกครองของเยาวชนมารับฟังสิ่งที่เยาวชนทำอยู่ และเป็นการประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนทราบ และอาจใช้เครื่องมืออื่นช่วยในประชาสัมพันธ์การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่างๆ ทางหอกระจายข่าวของชุมชน เป็นการฝึกการใช้สื่อของเยาวชนเองด้วย

3.2.7 ปรับปรุงการดำเนินการของกิจกรรมต่อไป

จากการสรุปการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนทำให้ในการดำเนินกิจกรรมครั้งต่อไปของกลุ่มมีแนวทางการปรับปรุงกิจกรรมอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการดำเนินกิจกรรมออกมาอย่างดีที่สุด

แผนภูมิที่ 2 ขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม

3.3 ลักษณะการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม

การเรียนรู้ของเยาวชนบ้านสันคะยอมมีลักษณะการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบก็มีรายละเอียดแตกต่างกันออกไป โดยมีรายละเอียด ดังนี้ คือ

3.3.1 เป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

เยาวชนต้องการฝึกฝนตนเองและเรียนรู้ทักษะรู้ในการทำงานกลุ่ม การเรียนรู้ด้วยตนเองของเยาวชนในกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมนั้นด้วยวัยที่อยากรู้อยากเห็นและตื่นตื้นกับสิ่งต่างๆรอบตัวได้ง่าย แต่ก็มีความแตกต่างกันไปตามความสามารถ ความสนใจ สติปัญญา ทักษะประสบการณ์ และพื้นฐานครอบครัวของเยาวชนแต่ละคน การเรียนรู้ด้วยตนเองของเยาวชนแต่ละคนมักเกิดจากเหตุผลหลายประการ เช่น ความต้องการ ความสนใจ ความอยากรู้อยากทดลอง ความต้องการเอาตัวรอดและอื่นๆ รวมทั้งการสังเกตเห็นตัวอย่างจากผู้สูงอายุที่แสวงหาความรู้ด้วยตนเองตลอดเวลา ซึ่งเหล่านี้นับได้ว่าเป็นปัจจัยส่งเสริมและสนับสนุนให้กลุ่มมีความกระตือรือร้นและมีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆรอบตัวอยู่เสมอ ทั้งที่เป็นความรู้จากการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนเด็กและเยาวชนอาจสนใจในวิชาต่างๆกัน ในขณะที่เดียวกันเมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มแล้วก็ได้พัฒนาทักษะแตกต่างกันไป และอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยเยาวชน ค้นพบว่าจากการเข้าร่วมทำกิจกรรมจะเป็นการเปิดโอกาสในการเรียนรู้และฝึกฝนตนเองในการทำงานกลุ่มร่วมกับผู้อื่น และเพื่อสามารถนำประสบการณ์จากการทำงานกลุ่ม กระบวนการกลุ่มเหล่านี้ไปปรับใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ในการเรียน และการเข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ ในอนาคตอีกด้วย ซึ่งแต่ละคนก็ได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ตามบทบาทหน้าที่ที่รับมอบหมายมาแตกต่างกัน ดังที่แกนนำกลุ่มได้ประมวลการเรียนรู้ของตนเองจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ไว้ดังนี้

“กล้าที่จะแสดงออกมากขึ้น ได้ฝึกความกล้าแสดงออก
ได้ฝึกการทำบัญชีจากการเป็นเหรียญฝึกทักษะการพูด
จาก การเป็นประชาสัมพันธ์ของกลุ่ม”

นางสาวอุทุมพันธ์ พิงคะสัน (จิ๋ว)
สัมภาษณ์ วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2546

“ทำให้กล้าแสดงออก กล้าคิด กล้าทำ เข้ากับคนง่าย”

นางสาวไขแสง แสนสัก (แห่มม)
สัมภาษณ์ วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2546

3.3.2 เป็นการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม

การเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมเป็นกระบวนการกลุ่ม ที่เกิดจากสมาชิกของกลุ่ม ได้ร่วมกันพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์ วิจารณ์ ตั้งคำถาม หาคำตอบหาแนวทางอื่นๆ ในการพึ่งพาตนเองและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง กระบวนการที่สมาชิกของกลุ่มได้มาร่วมกันคิดและทำงานร่วมกัน เท่ากับเป็นการยอมรับความเท่าเทียมกันของสมาชิกที่มาร่วมเรียนรู้ด้วยกัน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดพลังของสติปัญญาที่ได้จากการระดมสมอง ได้มีประสบการณ์ของการทดลองในการพึ่งพาตนเองและการพัฒนาชุมชนร่วมกัน ดังที่แกนนำกลุ่มได้ประมวลการเรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มเยาวชน ไว้ดังนี้

“สิ่งที่ได้รับจากการทำกิจกรรมคือ ได้ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น ฝึกการเป็นทั้งผู้นำและผู้ตาม และฝึกความรับผิดชอบ”

นายณัฐวุฒิ อุตระศักดิ์ (ฟลุ๊ค)

สัมภาษณ์ วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2546

“ทำให้กล้าแสดงออก ฝึกการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม”

นางสาวนัฐพร สมณาสักอ(อิน)

สัมภาษณ์ วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2546

“ฝึกการคิดและวางแผนงาน ฝึกการทำงานเป็นกลุ่มและฝึกความเป็นผู้นำ”

นางสาวจุฬิภรณ์ ใจตั้ง (ฟาง)

สัมภาษณ์ วันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2546

3.3.3 เป็นกระบวนการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง

กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมเป็นเรื่องของความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาการใช้ชีวิตแบบไม่มีสาระ โดยการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และทำให้ผู้ใหญ่ในชุมชนให้โอกาสมีบทบาทในการร่วมทำกิจกรรมของชุมชนมากขึ้นกว่าเดิม พลวัตของการเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิเคราะห์ปัญหา สาเหตุของปัญหา และหาแนวทางแก้ไขเมื่อได้แนวทางแก้ไขแล้วสมาชิกก็นำกลับไปลงมือปฏิบัติ เมื่อมีการทดลองตามแนวทางที่ตกลงกันไว้ในกลุ่มแล้วได้ผลเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรเกิดขึ้นก็นำกลับมาทบทวนวิเคราะห์

ร่วมกับกลุ่มเพื่อหาแนวทางแก้ไขต่อไปอีก กระบวนการคิด-ทำ-ทบทวนวิเคราะห์-ทำ จึงหมุนวนไป โดย กิจกรรมที่กลุ่มเยาวชนได้ร่วมกันจัดในชุมชน ตั้งแต่ปี 2543 จนถึง ปี 2546

3.3.4 เป็นกระบวนการเรียนรู้ผ่านการถ่ายทอดค่านิยมด้านการทำกิจกรรมของหมู่บ้านจากรุ่นสู่รุ่น

กลุ่มเยาวชนมีบทบาทในการถ่ายทอดค่านิยมด้านการทำกิจกรรมของหมู่บ้าน โดยการชักชวนเยาวชนที่มีบ้านใกล้เคียงกัน หรือมีความสนิทสนมกัน มีความเป็นเครือญาติ และคนที่มีเวลาว่างให้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม จากนั้นก็ได้ขยายวงกว้างออกไป ชักชวนน้องหรือหลานเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ทำให้มีความคุ้นเคยกับการทำกิจกรรมของกลุ่ม เริ่มมอบหมายหน้าที่ให้ช่วยเหลือๆ น้อยๆ เรียนรู้แบบค่อยเป็นค่อยไป จนแต่ละคนจะแสดงความสามารถที่ซ่อนอยู่ออกมา และก็จะดึงน้องๆ รุ่นต่อไปเข้ามาร่วมเป็นรุ่นสู่รุ่น โดยจุดเริ่มที่สำคัญคือ จากแกนนำกลุ่มที่สังเกตเห็นศักยภาพของเยาวชนทุกคน ก้าวแรกคือตนเองที่คิดว่าสามารถทำประโยชน์ได้มากกว่าหน้าที่หลักคือการเรียน เช่นการเรียนรู้จากการกิจกรรมฟ้อนเล็บ กิจกรรมนี้เป็นเครื่องมือในการดึงเยาวชนคนอื่นๆ ให้มาเข้าร่วมกิจกรรม คือ การให้เยาวชนหญิงมาเรียนรู้เรื่องการฟ้อนเล็บซึ่งเป็นลักษณะเด่นของบ้านสันคะยอม โดยการฟ้อนเล็บต้องใช้ช่างฟ้อนจำนวนมากเป็นแถวยาว 2 แถวยืนคู่กัน ดังนั้นเยาวชนหญิงจึงเข้ามาร่วมในกิจกรรมนี้กันมาก และต้องมาฝึกฝนกันทุกวันหลังเลิกเรียนที่บริเวณถนนข้างตลาดหน้าวัดสันคะยอม กิจกรรมการสอนฟ้อนเล็บ เพื่อฝึกทักษะการฟ้อนให้สวยงาม อ่อนช้อย เพื่อเตรียมสำหรับการฟ้อนในงานของชุมชนเมื่อมีงานสำคัญต่างๆ เช่น งานวันสงกรานต์ งานวันกัฬายของตำบล ซึ่งถือว่าขบวนฟ้อนเป็นหน้าเป็นตาของชุมชน ผู้ที่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดเป็นรุ่นพี่ที่เป็นช่างฟ้อนเก่าถ่ายทอดกันมาเรื่อยๆ จนมาถึงรุ่นนี้ โดยผู้สอนมีหลายคน แต่ผู้ที่เป็นแกนหลักคือ นายฉัตรกร สามปีนสัก (จิโร่) นอกจากนี้ยังมี นางสาวบุษบา ชมภูรักษ์ (ตุ้ม) และ นางสาวสถาพร ร่มพุทรา (ส้มเอ๊ะ) ผู้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาช่างฟ้อนก็เป็นเยาวชนรุ่นน้องซึ่งประกอบด้วยเด็กช่างฟ้อนหญิงหลายรุ่นแบ่งเป็นการแสดงเป็น 2 ชุด คือ “ฟ้อนเล็บ” และ “ฟ้อน 4 ชาติลีลาฟ้อน” ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่เด็กอยากเรียนรู้ อีกทั้งมีความเป็นกันเองระหว่างผู้ถ่ายทอดและผู้รับ ทำให้บรรยากาศการเรียนรู้เป็นบรรยากาศที่สนุกสนาน เด็กๆ เรียนรู้ได้ดีและเมื่อได้ฝึกปฏิบัติทุกวันก็เกิดความชำนาญ

ข้อสังเกต จากการที่ผู้วิจัยมีโอกาสได้ติดตามการฝึกซ้อมฟ้อนเล็บที่บริเวณลานหน้าวัดสันคะยอมพบว่า

1. เป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยผู้ที่มีใจรักที่จะเรียนรู้เพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรมการฟ้อนเล็บ และพร้อมที่จะรับการถ่ายทอดของดิของชุมชน และฝึกความอดทนเนื่องจากต้องมาเรียนกับรุ่นพี่ทุกวัน วันละ 1 ชั่วโมง ต่อเนื่องเป็นระยะเวลายาวนาน

2. มีผู้ที่พร้อมจะถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีค่าโดยไม่หวังผลตอบแทน ใดๆ อีกทั้งรูปแบบการสอนก็ง่ายๆ ไม่มีพิธีรีตองเมื่อสมาชิกมาครบก็เริ่มทันที อุปกรณ์การสอนมีเพียงวิทยุที่เล่นเทปได้เพียง 1 เครื่องซึ่งผู้สอนก็นำมาเอง เทปเพลงก็อัดต่อๆ กันมาเท่านั้น

3.3.5 เป็นกระบวนการเรียนรู้จากปัญหาในชีวิตจริง

กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนเป็นการเรียนรู้ที่พยายามจะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงๆ การเรียนรู้ของเยาวชนจึงไม่ได้หมายความว่าเพียงการยกระดับสติปัญญาของเยาวชน แต่ยังหมายถึงการช่วยกันแก้ปัญหาของตนเองได้ อันเป็นผลที่คนในชุมชนเห็นเป็นรูปธรรม เมื่อกลุ่มสามารถช่วยกันแก้ปัญหาของตนเองได้ ความมั่นใจในศักยภาพของตนเองก็จะสูงขึ้น และกล้าที่จะริเริ่มคิดค้นและหาทางเรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเอง

3.3.6 เป็นกระบวนการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมงานวิจัย

โครงการวิจัยในหัวข้อ “กระบวนการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบ้านสันคะยอมหมู่ 1 ต.ป่าสัก อ.เมือง จ.ลำพูน” เป็นโครงการที่กลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมได้ของงบประมาณสนับสนุนจาก ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ภายใต้การสนับสนุนของ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยที่มาของโครงการวิจัยเกิดจากคำถามในใจของเยาวชนว่า

“เวลาเราจัดกิจกรรมผู้ใหญ่ข้างนอกยังไม่ได้รับรู้ว่ากลุ่มเยาวชนสันคะยอมเคยทำอะไรไปแล้วบ้าง เวลาเราจะจัดกิจกรรมเราจะต่อกับ อบต. ต่อกับคนภายนอกเราได้เล่าได้ถูกที่เราเริ่มต้นกันอย่างไร แล้วการดำเนินการกลุ่มเราเป็นอย่างไร ยังขาดเหลือสิ่งใด เราอยากทำประวัติ ชุมชน สิ่งที่ยากรู้คือ บรรพบุรุษ พ่อแม่ พี่น้องของเรา ที่เป็นคนของนี้เป็นใคร ? มาจากไหน? กับที่มีคนถามว่า เป็นลูกใคร? บ้านอยู่ไหน? พอดตอบว่า เป็นคนสันคะยอม ก็ถามกลับว่าสันคะยอมมะเขือแจ้หรือ? เพราะเขารู้จักแต่สันคะยอมมะเขือแจ้ ไม่มีใครรู้จักสันคะยอม ป่าสักบ้านเรา จึงต้องการค้นหาว่าทำไมคนถึงไม่รู้จัก สันคะยอมป่าสักบ้านเรา เราน่าจะหาจุดเด่นที่จะทำให้คนบ้านอื่นรู้จักบ้านเรามากขึ้น นอกจากนี้ถ้าเราทำการค้นหาประวัติชุมชนบ้านเราแล้วก็ทำเป็นหนังสือประวัติสันคะยอมได้”

จากนั้นก็เป็นการประชุมเพื่อพัฒนาโครงการวิจัยและวางแผนการทำวิจัยโดยมีฐานจากคำถามข้างต้น ทำให้กิจกรรมที่กลุ่มเยาวชนอยากทำคือ การค้นหา ประวัติความเป็นมา การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะส่วนที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มหนุ่มสาว และกลุ่มเยาวชน ประวัติความเป็นมาของกลุ่มหนุ่มสาว การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มหนุ่มสาว ความเป็นมาของกลุ่มเยาวชน กิจกรรมที่เยาวชนจัด ทักษะของผู้นำหมู่บ้านและผู้ปกครอง สถานการณ์ของหมู่บ้าน ที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพเยาวชน เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ การประกอบอาชีพ ภาวะหนี้สิน ผู้ใหญ่ใจดีที่ดูแลเยาวชน กลุ่มต่างๆ ที่เป็นแหล่งผลิตคนมีความรู้ ทักษะ และผลิตภัณฑ์ของหมู่บ้าน เป็นต้น

3.3.7 เป็นการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย

การเรียนรู้และการทำงานเป็นลักษณะเครือข่ายนั้น เยาวชนบ้านสันคะยอมมีเครือข่ายร่วมทำงานอยู่หลายเครือข่ายด้วยกัน เช่น ร่วมกับเครือข่ายเด็กและเยาวชนจังหวัดลำพูน และเครือข่ายนักวิจัยภายใต้การสนับสนุนทุนของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งเป็นลักษณะความสัมพันธ์แนวราบมากกว่าแนวดิ่ง ความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มที่เข้ามาสัมพันธ์เป็นเครือข่ายนี้คือการเรียนรู้จากประสบการณ์ของกันและกัน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและ/หรือระหว่างกันตามความสมัครใจ มีการช่วยเหลือกัน มีการติดต่อสื่อสารถึงกันบ้าง แต่ไม่มีการบังคับบัญชาสั่งการ ไม่มีโครงสร้างอำนาจ เครือข่ายจึงมีลักษณะค่อนข้างหลวม จุดรวมของคนหรือชุมชนที่เข้ามาเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายมักจะได้แก่ การมีแนวคิดคล้ายคลึงกัน มีความสนใจหรือทำงานในเรื่องประเภทเดียวกันคือการได้รับการสนับสนุนด้านที่เสี่ยงในการทำงานวิจัย ดังนั้นโอกาสในการแลกเปลี่ยนจึงเกิดขึ้นตามเวทีต่างๆ ที่จัดขึ้นมา ดังนั้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำมาปรับใช้กับกลุ่มเยาวชนจึงเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญ

3.4 องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนบ้านสันคะยอม

ในการศึกษาถึงกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม นอกจากจะทำการศึกษาในประเด็นของเป้าหมายการเรียนรู้ ลักษณะของการเรียนรู้ ตามที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยยังได้ทำการศึกษาองค์ประกอบของการเรียนรู้ด้วยทั้งนี้ไม่มีเหตุผลเนื่องมาจากการที่จะทำความเข้าใจถึงกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนให้เข้าใจอย่างชัดเจน จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจในองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ เพราะองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้คือโครงสร้างส่วนย่อยๆ ของกระบวนการเรียนรู้นั่นเอง จากการศึกษาผู้วิจัย ได้จัดแบ่งองค์ประกอบของ

กระบวนการเรียนรู้ เป็น 3 องค์ประกอบ คือ แหล่งการเรียนรู้ เนื้อหา/องค์ความรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้มีรายละเอียดดังนี้

3.4.1 แหล่งการเรียนรู้

ในชุมชนสันคะยอมมีแหล่งการเรียนรู้ที่อยู่ในชุมชนมากมายและหลากหลายลักษณะ ทั้งในลักษณะปัจเจกบุคคล หรือในลักษณะองค์กรทางสังคม หรือในลักษณะสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ ทั้งที่เป็นธรรมชาติสร้างขึ้นหรือที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นปัจเจกบุคคล เช่น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา พี่ น้อง ผู้รู้ในหมู่บ้าน ผู้นำในชุมชน เพื่อน ครู เป็นต้น แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นองค์กรทางสังคม เช่น สมาชิกกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม องค์กรผู้นำชุมชน ต่างๆ เป็นต้น และแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ พืช สัตว์ เป็นต้น และแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ที่ดินและพื้นที่ลำเหมือง ในรูปแบบต่างๆ กันในรูปแบบการทำนาข้าว การเลี้ยงหมู การเลี้ยงไก่ การปลูกพืชผัก การทำสวนลำไย เป็นต้น โดยแหล่งการเรียนรู้เหล่านี้ต่างก็เป็นแหล่งเรียนรู้พื้นฐานที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนบ้านสันคะยอม และเมื่อผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนโดยจำแนกตามลักษณะการเรียนรู้ ได้เป็น 4 แหล่งใหญ่ คือ

3.4.1.1 ครอบครัว

เป็นแหล่งเรียนรู้อันดับแรกๆ ของเยาวชนที่จำแนกตามลักษณะการเรียนรู้ในชีวิต โดยเป็นแหล่งเรียนรู้พื้นฐานที่ทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอน และถ่ายทอดความรู้ ทักษะความชำนาญ ประสบการณ์ รวมทั้งเป็นแหล่งหล่อหลอมบุคลิกภาพให้แก่สมาชิกใหม่ในชุมชน นอกจากนี้ครอบครัวถือเป็นสถานศึกษาแห่งแรกที่ทำให้การศึกษาอย่างไม่เป็นทางการแก่เยาวชนและสมาชิกในชุมชน และทำหน้าที่นี้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มมีการก่อตั้งหมู่บ้าน มาจนถึงปัจจุบัน สามารถกล่าวได้ว่าครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริมสมาชิกให้เกิดการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพ ซึ่งจะสามารถพัฒนาเป็นทักษะและความชำนาญและกลายเป็นแบบแผนของการประพฤติปฏิบัติที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาในชุมชนบ้านสันคะยอม โดยพ่อแม่ทำการถ่ายทอดประสบการณ์และฝึกฝนจนบุตรหลานเกิดความชำนาญ ทั้งนี้อาจมีการปรับปรุง หรือประยุกต์ความรู้ที่ถ่ายทอดนั้นให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และยุคสมัย การเรียนรู้ของสมาชิกจากรอบรั้วคับกล่าวเป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีช่วงเวลา ไม่มีเนื้อหาที่แน่นอน ไม่มีหลักสูตร แต่เป็นการเรียนรู้ตลอดเวลาที่เป็นสมาชิกในครอบครัวเป็นการเรียนรู้ในทุกๆ เรื่อง มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกับการดำรงชีวิตของสมาชิก โดยมีเป้าหมายเดียวกันคือ ดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพในอนาคต

ในการถ่ายทอดการเรียนรู้ที่ได้รับจากครอบครัวนั้นถือได้ว่าเป็นกระบวนการทางสังคมที่สืบทอดและสร้างสรรค์วิถีชีวิตจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งคมความรู้ที่บรรพบุรุษได้สั่งสมและสืบทอดประสบการณ์นั้นๆ อย่างต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า ได้มีความรู้หลายอย่างที่ใกล้จะสูญหายไป เช่น การมัดฝ้าย การทอผ้า การจักรสาน และในขณะเดียวกันก็มีความรู้หลายๆอย่างที่ไม่ได้มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่สามารถถ่ายทอดกันด้วยปากต่อๆ กันไป เช่น ความรู้เรื่องการทอผ้า การประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ การทำบายศรี เป็นต้น ดังนั้นครอบครัวจึงเป็นสถาบันทางสังคมพื้นฐานแห่งแรกของชุมชนที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตให้กับสมาชิกในชุมชนเพื่อการดำรงอยู่ของชุมชนในอนาคต ในบางครั้งการเรียนรู้ในหลายๆ เรื่องเกิดจากการบังคับให้เรียนรู้โดยพ่อแม่ เนื่องจากพ่อแม่เห็นว่าเป็นเรื่องที่มีบุตรหลานสมควรต้องเรียนรู้ เพราะเป็นสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและต่อครอบครัว เช่น การสั่งสอนเรื่องศาสนา ทั้งด้านความเชื่อและการปฏิบัติตนเป็นลูกที่ดี เป็นเยาวชนชาวพุทธที่ดี หรือแม้กระทั่งการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่ การไม่ปฏิบัติตามข้อห้ามทางสังคม ข้อห้ามทางศาสนา บางครั้งการเรียนรู้เกิดขึ้นทั้งที่ผู้เรียนไม่รู้สึกรู้สีกว่ากำลังเรียนอยู่ ตัวอย่าง เช่น การช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน การติดตามพ่อแม่ไปทำงาน ทำสวนลำไย เด็กจะถูกใช้งานและช่วยทำงานเล็กๆน้อยๆ ที่เด็กมีความสามารถพอที่จะทำได้ การเรียนรู้เกิดจากการดู การฟัง คำบอกเล่า การสาธิต การจำและการทำตาม และในบางครั้งการเรียนรู้เกิดจะเกิดพร้อมกับการได้ฟังและสังเกตจากการปฏิบัติของพ่อแม่

นอกจากนั้นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ที่เด็กเห็นแบบอย่างจากการทำงานของผู้ใหญ่ บางครั้งเด็กจะเรียนรู้การทำงานไปตามสภาพที่เป็นนั้น ตัวอย่างเช่น เด็กผู้ชายจะได้รับการสั่งสอนเพื่อเตรียมตัวให้เป็นผู้ใหญ่ในอนาคตการสั่งสอนจึงเป็นแบบการลงมือปฏิบัติจริงตอนแรกจะเป็นในลักษณะการช่วยงาน ขณะที่ช่วยงานก็คอยให้คำแนะนำสั่งสอนเกี่ยวกับงานนั้นๆ จนทำเป็นแล้วจึงปล่อยให้ทำเอง การกระทำดังกล่าวถือได้ว่าเป็นถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านในชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการเรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิตแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยอาศัยจากการที่เด็กฝึกฝนตามที่ได้เป็นพ่อแม่กระทำ ตัวอย่างเช่น การประกอบอาชีพทำนา หรือทำสวนลำไยในชุมชน โดยอดีตพ่อแม่ก็จะพาลูกไปนาหรือสวนลำไยด้วยตั้งแต่ยังเล็ก แล้วให้ช่วยงานเล็กๆน้อยๆ เช่น ถางหญ้า พรุนดิน เก็บใบไม้ จากนั้นลูกก็จะเห็นวิธีการทำงานของพ่อแม่ ทำไปเช่นนี้เรื่อยๆ ลูกก็จดจำ ซึมซับวิธีการเหล่านี้จนเรียนรู้และทำได้เอง เป็นลักษณะการเรียนรู้แบบพ่อแม่สอนลูกถ่ายทอดต่อกันมา นอกจากนี้พ่อแม่อาจฝึกให้เด็กมีความรับผิดชอบก็มอบหมายหน้าที่แก่เด็ก เช่น ช่วยให้อาหารสัตว์ที่เลี้ยงในบ้าน ล้างเสื่อสัตว์ เก็บผลผลิตจากสัตว์(ไข่) เมื่อเด็กโตขึ้นมาก็ให้เลี้ยง

ควายที่ใช้ในการทำนา ช่วยปลูกข้าว เกี่ยวข้าวทำสวน รู้จักหาอาหารการหาปลา หากบ ซึ่งเด็กๆ ก็จะได้เรียนรู้ถึงวิธีการทำสวน การยกทรงคูน้า การทำเครื่องมือหาปลา และสัตว์น้ำอื่นๆ การเรียนรู้เหล่านี้จึงเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามโอกาสและตามสภาพแวดล้อมจึงเป็นการเรียนรู้ที่เกิดอยู่ในวิถีชีวิตซึ่งเด็กเรียนรู้ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากชีวิตจริงที่มีอยู่ในชุมชน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าครอบครัวเป็นแหล่งการเรียนรู้แหล่งแรกของสมาชิกทุกคนในชุมชนสันคะยอม ครอบครัวจึงเป็นสถาบันพื้นฐานที่ทำหน้าที่อบรมถ่ายทอด สั่งสอนความรู้ ความชำนาญให้แก่สมาชิกในครอบครัว เป็นแหล่งการเรียนรู้อันเกิดจากการดู การจำ และการทำตาม เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นไปพร้อมกับการได้ฟังได้สังเกตจากการปฏิบัติ เป็นการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยมีพ่อแม่เป็นแบบอย่าง ดังนั้นจึงถือได้ว่าครอบครัวเป็นแหล่งแห่งการเรียนรู้และสั่งสมการเรียนรู้ของชุมชน เป็นการสั่งสมความรู้และประสบการณ์อันยาวนานมาตั้งแต่บรรพบุรุษ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติของมนุษย์ที่สร้างขึ้นมา การเรียนรู้จะปรากฏออกมาในลักษณะการปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติ และการปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมในปัจจุบัน ดังนั้นครอบครัวจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนในอนาคต โดยระยะแรกเป็นการทดลองทำซึ่งอาจจะถูกหรือผิดก็ได้ แต่ต่อมาจะเรียนรู้เพื่อสั่งสมประสบการณ์ต่างๆ แล้วจึงถ่ายทอดไปยังรุ่นลูก หลาน ซึ่งวิธีดังกล่าวคือวิถีปฏิบัติถ่ายทอดความรู้ด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

จากการศึกษาต่อมาพบว่าการเรียนรู้จากครอบครัวในด้านการประกอบอาชีพตามพ่อแม่ นั้นได้เปลี่ยนค่านิยมไปมากในปัจจุบันด้วยภาวะราคาพืชผลการเกษตรลดลงแต่ราคาวัสดุภัณฑ์ทางการเกษตรต่างๆ สูงขึ้น การทำนาได้ผลไม่คุ้มค่า การเลือกหาอาชีพอื่นทดแทนของคนในชุมชนก็เกิดขึ้น เช่น การทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมใกล้ๆ หมู่บ้านที่ได้เงินประจำทุกเดือนได้เข้ามามีบทบาทต่อทัศนคติการทำงานของคนในชุมชน ซึ่งในปัจจุบันพ่อแม่มีความคิดว่าอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพที่ลำบากไม่อยากจะให้ลูกต้องลำบาก ก็จะไม่พาไปสวนหรือนา หรือเด็กบางคนเห็นว่า เป็นงานที่ลำบากโตขึ้นไม่อยากจะประกอบอาชีพเหมือนพ่อแม่ก็จะหลีกเลี่ยงที่จะช่วยงานบ้าน คิดว่าการเรียนในระบบจะสามารถทำให้มีโอกาสทางหน้าที่การงานและได้เงินดีกว่า จึงทำให้การเรียนรู้ด้านนี้ของเยาวชนลดลงอย่างมาก

3.4.1.2 วัดสันคะยอม

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าชุมชนบ้านสันคะยอมเป็นชุมชนที่นับถือศาสนาพุทธ และยึดหลักคำสอนของศาสนาในการดำรงชีวิตมานาน ดังนั้นวัดสันคะยอมจึงเป็นศูนย์รวมทางด้านศรัทธา และจิตใจของชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่รวบรวมคำสั่งสอนต่างๆอยู่ เป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติกิจทางพุทธศาสนาต่างๆ และ เป็นศูนย์รวมของการพบปะพูดคุยกันระหว่างชาวบ้านในชุมชน เป็นสถานที่อบรมทางศาสนา จริยธรรม คุณธรรมของชุมชน และเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆทางศาสนาที่หล่อหลอมจิตใจของสมาชิกในชุมชนในด้านศาสนาและช่วยควบคุมให้ชุมชนอยู่ด้วยกันด้วยความสุข วัดสันคะยอมจึงเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนา และถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งโรงเรียนสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์แก่เยาวชนในหมู่บ้าน ที่คอยหล่อหลอมจิตใจของเยาวชนให้ประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในครรลองครองธรรม ช่วยให้เยาวชนในชุมชนยอมรับค่านิยมและบรรทัดฐานของชุมชนตามหลักศาสนาไปปฏิบัติตาม ช่วยให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันและความเป็นปึกแผ่นในชุมชน โดยอาศัยการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและกิจกรรมต่างๆของชุมชนทำให้ชุมชนได้ร่วมมือร่วมใจกันประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา

นอกจากนั้นวัดสันคะยอมยังเป็นสถาบันทางสังคมที่มีหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ ความคิดและความเชื่อที่ชุมชนเห็นว่าสิ่งใดสมควรจะให้แก่เยาวชนได้ปฏิบัติตามและยึดเอาเป็นแบบอย่าง วัดยังก่อให้เกิดการสั่งสอนอบรมและปลูกฝังความเชื่ออื่นๆ เช่นความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมความสามัคคีและการพึ่งพาอาศัยกันของคนในชุมชน สอนให้เยาวชนรู้จักการเสียสละ รู้จักกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ โดยใช้พิธีกรรมและกิจกรรมต่างๆ จากการศึกษาพบว่าวัดมีการใช้การสั่งสอนอบรม และถ่ายทอดทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยกระบวนการสั่งสอนอบรมให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม ผ่านการเทศนา ปาฐกถาธรรม เป็นต้น ส่วนกระบวนการถ่ายทอดความรู้ทางอ้อม เช่น การที่เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมตามความเชื่อทางศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม และวันสำคัญต่างๆ การรับรู้จากคำสุภาษิตสอนใจต่างๆ ข้อคิด คำสอนที่มีติดภายในวัด เป็นต้น นอกจากนี้พบว่า การพูดคุยในเรื่องต่างๆไปของคนในชุมชนเมื่อพบเจอกันในวัด มีผลต่อการถ่ายทอดความคิด และแพร่กระจายความคิดตลอดจนข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ซึ่งการรับรู้เรื่องราวบางเรื่องของชุมชนเยาวชนมีการปรับตัวเกิดท่าทีในการยอมรับหรือปฏิเสธ แสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์

อาจกล่าวได้ว่าวัดสันคะยอมเป็นแหล่งการเรียนรู้แหล่งหนึ่งในชุมชน เพราะเป็นสถาบันที่เป็นตัวแทนของศาสนาและเป็นตัวแทนของชุมชน วัดมีส่วนช่วยควบคุมสังคมให้สมาชิกของกลุ่มเยาวชนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมช่วยในการถ่ายทอดค่านิยมและบรรทัดฐานของ

ชุมชน ช่วยให้เยาวชนรับรู้และตระหนักในหน้าที่ของตนเองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งมีส่วนผลักดันให้เยาวชนได้ใกล้ชิดกับวัดอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้จากการติดตามเข้าร่วมกิจกรรมของเยาวชน บ้านสันคะยอมจะพบว่า เยาวชนบ้านสันคะยอมถือวัดเป็นจุดรวมคนเมื่อมีกิจกรรมของกลุ่ม โดยขอใช้เป็นสถานที่ประชุมกลุ่ม เป็นเวทีแลกเปลี่ยนกับเยาวชนกลุ่มอื่นๆ จัดกิจกรรมเข้าค่ายพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนในชุมชน ใช้สถานวัดเป็นสถานที่เล่นกีฬา เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนมีส่วนส่งเสริมให้เยาวชนมีความผูกพันกับวัด ดังนั้น วัดจึงมีความสำคัญทั้งในด้านแหล่งการเรียนรู้และแหล่งการถ่ายทอดการเรียนรู้ในด้านหลักธรรมคำสอนตามศาสนา ตลอดจนพิธีกรรม และกิจกรรมทางสังคม กิจกรรมกลุ่มที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนบ้านสันคะยอม และมีส่วนต่อยอดและสร้างเสริมให้เกิดภูมิปัญญาที่เป็นอุดมการณ์แห่งชีวิตของเยาวชน และก่อให้เกิดบรรทัดฐานแห่งความประพฤติ ซึ่งเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวบ้านในชุมชนสันคะยอม

3.4.1.3 ผู้นำในชุมชน

กลุ่มของผู้นำในชุมชนถือได้ว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้อีกแหล่งหนึ่งของเยาวชนบ้านสันคะยอม ที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในชีวิต และในขณะเดียวกันผู้นำในชุมชนก็จัดว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ของการทำกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนด้วยด้วย

เนื่องจากชุมชนบ้านสันคะยอมมีผู้นำหลายท่านที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งที่เป็นผู้นำอย่างเป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติ ซึ่งผู้นำคนหนึ่งสามารถจัดได้อยู่ทั้งสองอย่าง โดยมีลักษณะผสมผสานกันอยู่ในบุคคลเดียว เช่น ผู้นำทางศาสนา ผู้นำทางการปกครอง ผู้นำของกลุ่มทางการต่างๆ ผู้นำทางความคิด ผู้นำทางพิธีกรรม และผู้นำในการติดต่อประสานงานงานทั้งภายในและภายนอกชุมชน อีกทั้งกลุ่มผู้นำยังเล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพที่ซ่อนอยู่ของเยาวชนบ้านสันคะยอม เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนจำเป็นต้องพัฒนาอย่างถูกต้องเพื่อพัฒนาทั้งตนเองและชุมชน

ดังนั้นทุกครั้งเมื่อเห็นการรวมตัวกันของเยาวชนในการทำกิจกรรมมักจะมีผู้นำหลายๆ ท่านคอยเป็นที่ปรึกษาให้คำชี้แนะอย่างสม่ำเสมอเป็นกำลังใจเมื่อเกิดปัญหาจากการทำกิจกรรมต่างๆ และพร้อมจะเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในทุกกิจกรรมของชุมชนหรือเป็นแกนนำสำคัญในหลายๆ กิจกรรมที่สำคัญของชุมชน โดยผู้นำในชุมชนจึงมักเป็นผู้นำที่ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนทั้งการเป็นแบบอย่างที่ดี การเป็นผู้ถ่ายทอดแนวคิดที่ถูกต้องในการ

ดำเนินชีวิต การอุทิศตนเพื่อส่วนรวม และการมองเห็นคุณค่าของผู้อื่นและการเปิดโอกาสการเรียนรู้ อันเนื่องมาจากคุณลักษณะผู้นำที่เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และ ประสิทธิภาพสูง บางท่านเป็น อดีตข้าราชการ ที่อุทิศตนเพื่อกิจกรรมของส่วนรวม ดังที่พ่อครูถนัด อุดรศักดิ์ ได้ให้ข้อคิดแก่เยาวชน ในการทำกิจกรรมของชุมชนไว้ว่า

“ กิจกรรมของเยาวชน ของลูกๆ ที่เป็นที่รักของพ่อแม่ ที่อยากเห็น การรวมตัวกันพัฒนาอันเป็นที่ต้องการ ที่รักของครอบครัว ของ สังคม พ่อหนานคิดว่าส่วนหนึ่ง วัฒนธรรมเก่าๆ สิ่งที่ดีๆ ของบ้าน เราเราควรรักษาไว้เหมือนที่พี่ๆ รุ่นก่อนๆเคยทำกันมาอยู่แล้ว และ ส่วนหนึ่งพ่อหนานเห็นว่าสังคม ณ ขณะนี้ อย่างนโยบายรัฐบาล ส่วนหนึ่งเขาจะรักษาของดีไว้ ส่วนหนึ่งก็จะให้ก้าวไปข้างหน้า อยากให้เยาวชนมุ่งเดิน ไปข้างหน้า เพื่อที่จะร่วมกันพัฒนาสังคมให้ มั่นทนกับที่อื่น ไปข้างหน้าก็ไม่ทิ้งข้างหลัง...”

พ่อครูถนัด อุดรศักดิ์

ถอดเทปกิจกรรมการติดตามความก้าวหน้างานวิจัย

วันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ.2546

กลุ่มผู้นำเหล่านี้จึงมักเป็นกลุ่มที่คิดริเริ่มเพื่อให้เกิดกิจกรรมขึ้นภายในชุมชน เช่น พ่อครูถนัด อุดรศักดิ์ ข้าราชการบำนาญ ชักชวนให้เด็กๆและเยาวชนได้ฝึกทักษะการพูดเพื่อถ่ายทอด ข้อมูลข่าวสารผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้าน ด้วยกิจกรรม นักข่าวน้อยของชุมชน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาวรรณ โอกาสพัฒนกิจ แนะนำให้เยาวชนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบมากขึ้นด้วยกระบวนการวิจัย และเชื่อมเครือข่ายการเรียนรู้ของเยาวชนด้วยกิจกรรม ร่วมกับนักศึกษาฝึกงานของคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ่อหลวงอุทิศ พิงคะสัน ชวนเด็กๆและเยาวชนเก็บหอยแมลงภู่นาข้าวมาทำปุ๋ยชีวภาพ กลุ่มแม่บ้านมอบหมายให้เยาวชนหญิงรับผิดชอบการฟ้อนเล็บในกิจกรรมของชุมชน เป็นต้น ด้วยกิจกรรมเหล่านี้ได้สอดแทรก เนื้อหาด้านต่างๆ ของชุมชนที่นอกเหนือจากสิ่งเล็กๆและเยาวชนใช้เวลาส่วนใหญ่ของชีวิตเรียน ในห้องเรียน ทำให้กลุ่มเยาวชนได้เรียนรู้เรื่องราวต่างๆในชุมชนของตนเองมากขึ้น เกิดความ ภาคภูมิใจกับภูมิปัญญาต่างๆที่ชุมชนได้สั่งสมไว้เพื่อลูกหลาน และพัฒนาตนเองเพื่อการเป็น ผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคตตามแบบอย่างที่คุณยึดถืออีกด้วย

3.4.1.4 เครื่องมือการเรียนรู้

นอกจากการเรียนรู้ในชุมชนแล้วแหล่งการเรียนรู้ที่สำคัญอีกแหล่ง คือ การเรียนรู้และการทำงานเป็นลักษณะเครือข่าย โดยเยาวชนบ้านสันคะยอมมีเครือข่ายการเรียนรู้จากการร่วมทำงานอยู่หลายเครือข่ายด้วยกัน เช่น เครือข่ายเด็กและเยาวชนจังหวัดลำพูน และเครือข่ายนักวิจัย ภายใต้การสนับสนุนทุนของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งเป็นลักษณะการเรียนรู้จากพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานวิจัย การแก้ไขปัญหาของกันและกัน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือกัน โดยมีจุดรวมของเครือข่ายคือ การได้รับการสนับสนุนด้านพี่เลี้ยงในการทำงานวิจัย ดังนั้นโอกาสในการแลกเปลี่ยนจึงเกิดขึ้นตามเวทีต่างๆที่จัดขึ้นมา ดังนั้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำมาปรับใช้กับกลุ่มเยาวชนจึงเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญ

3.4.2 องค์ความรู้

ในส่วนขององค์ความรู้ที่เป็นเรื่องเนื้อหาของความรู้หรือระบบการเรียนรู้ในลักษณะการเรียนรู้ในวิถีชีวิตนั้น เป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการส่งต่อถ่ายทอดสืบต่อกันมาตั้งแต่เริ่มมีการก่อตั้งหมู่บ้าน องค์ความรู้ดังกล่าวเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างภูมิปัญญาของคนในชุมชนกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ตั้งแต่เรื่องการค้ารงชีวิตไปจนถึงการให้คุณค่าของมนุษย์ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้องค์ความรู้ดังกล่าวยังมีอิทธิพลจากหลักคำสอนของพุทธศาสนาที่เข้าไปผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน ซึ่งความเชื่อทางศาสนาก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านในชุมชนได้สร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้ขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตในชุมชน สิ่งที่เป็นความรู้หรือองค์ความรู้ในชุมชนที่ปรากฏอยู่ในมิติต่างๆ ของวิถีชีวิตของคนในชุมชน ยกตัวอย่างเช่น การประกอบอาชีพทำนา ซึ่งเป็นระบบความรู้ในการทำการเกษตรและการดำรงชีวิตเป็นระบบที่สร้างขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ นอกจากนี้ยังเกิดระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ โดยแสดงออกมาในรูปความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านด้วยกันในชุมชน ทั้งที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ ดังเห็นได้จากการที่มีความช่วยเหลือระหว่างคนในชุมชน ร่วมในกิจกรรมต่างๆของชุมชน ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวก่อให้เกิดระบบความรู้หรือองค์ความรู้ในการดำรงชีวิตด้านต่างๆ เช่น

- องค์กรความรู้ในการประกอบอาชีพ (เลี้ยงหมู)
- องค์กรความรู้ในการแปรรูปและการถนอมอาหาร (หมูหวาน)
- องค์กรความรู้ในการเพาะปลูก (ทำนา ทำสวนลำไย)
- องค์กรความรู้ในการประกอบเครื่องมือเครื่องใช้ (การจักรสาน)
- องค์กรความรู้เรื่องศิลปวัฒนธรรมของชุมชน (การฟ้อนเล็บ และฟ้อนสี่ชาติ)
- ตลอดจนองค์กรความรู้ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ตามหลักศาสนา เช่น
 - องค์กรความรู้ในการทำบุญขึ้นบ้านใหม่
 - องค์กรความรู้ในการประกอบพิธีแต่งงาน
 - องค์กรความรู้ในการประกอบพิธีงานศพ เป็นต้น

ดังนั้นองค์กรความรู้หรือระบบความรู้ในชุมชนสันคะยอมเป็นสิ่งที่เกิดจากภูมิปัญญาดั้งเดิมของชุมชนที่มีมาตั้งแต่อดีต และบางกิจกรรมกลุ่มเยาวชนได้นำมาสร้างสรรค์ คัดแปลง ปรับปรุง และประยุกต์ เพื่อทำการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมในบริบทของชุมชนในสังคมปัจจุบัน และองค์กรความรู้ดังกล่าวมีการสืบทอดเพื่อการดำรงอยู่ โดยผ่านทางวัฒนธรรม ประเพณี บรรทัดฐาน และพิธีกรรมต่างๆ เยาวชนจะเรียนรู้ในสิ่งต่างๆ เหล่านี้ โดยการสังเกตแบบไม่รู้ตัวและพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพสังคมต่อไปในอนาคต

3.4.3 วิธีการเรียนรู้

เมื่อผู้วิจัยได้ทำการศึกษาประเด็นของการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของเยาวชนบ้านสันคะยอม พบว่า วิธีการเรียนรู้เบื้องต้นที่เยาวชนได้เรียนรู้มา มักจะเกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม โดยมีจุดเริ่มต้นที่ครอบครัว ซึ่งมีกระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้วยวิธีการสอนและการปฏิบัติจริงไปพร้อมกัน ผู้สอน คือ พ่อแม่หรือผู้ใหญ่ในครอบครัวที่มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องนั้น ผู้เรียน คือ ลูกหลานหรือเครือญาติที่อยากเรียน หรือด้วยการจูงใจด้วยผลความสำเร็จของคนรุ่นก่อน วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ผู้เรียนเมื่อชำนาญแล้วก็จะกลายเป็นผู้สอนคนในรุ่นหลังๆต่อไป โดยมีวิธีการถ่ายทอดทางตรงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เช่น พ่อแม่ อบรมสั่งสอนลูก โดยตรงในเนื้อหาความรู้ด้านต่างๆ และบังคับให้ลูกปฏิบัติตามคำสอน โดยมีการให้รางวัลเมื่อทำได้ ถูกต้อง และทำโทษเมื่อทำไม่ถูกต้อง ดังนั้นครอบครัวที่มี พ่อ แม่ และเครือญาติ ที่ น้อย จึงมีความสำคัญในการแสดงบทบาทในการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ถ่ายทอดประสบการณ์การดำเนินชีวิตแก่บุตรหลานและคนในครอบครัว ในลักษณะการสอนให้ปฏิบัติ หรือทำให้เห็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ลูกสามารถฝึกปฏิบัติจากประสบการณ์จริงที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมาในครอบครัว ซึ่ง

อาจเป็นความรู้ความชำนาญในการประกอบอาชีพ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการสังเกตวิธีการทำงาน กระบวนการทำงาน รวมทั้งผลที่ได้รับจากงาน ซึ่งทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นวิธีการเรียนรู้ของเยาวชนด้วยการผ่านกระบวนการจัดেলাทางสังคมและครอบครัว เครือญาติ จึงเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการสังเกต การลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งสามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ค่อนข้างถาวร ซึมซับอยู่ในตัวของเยาวชนเพราะเป็นการสอนให้ปฏิบัติจริงและเป็นการปฏิบัติอยู่ในวิถีชีวิตอีกด้วย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดถึงองค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ของเยาวชนบ้านสันคะยอม สามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้ของเยาวชนบ้านสันคะยอมมีองค์ประกอบการเรียนรู้ที่หลากหลายแหล่งทั้งภายในชุมชนเองและภายนอกชุมชน โดยเป็นองค์ความรู้ที่จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเองให้สามารถนำไปใช้ได้ให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตและซึมซับอยู่ในตัวของเยาวชนเพราะเป็นการสอนให้ปฏิบัติจริงและเป็นการปฏิบัติอยู่ในวิถีชีวิต

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่เอื้อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้กลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม

4.1 ปัจจัยภายในของกลุ่มเยาวชนที่เอื้อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้กลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม

4.1.1 ความสามารถและบทบาทของผู้นำกลุ่ม

บทบาทของผู้นำในการถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมด้านต่างๆ ผู้นำคือ นายณัฐกร สามปันสัก (จิโร่) เป็นผู้ที่มียุทธศาสตร์ในการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมด้านต่างๆ เช่น ฟ้อนเล็บ การทำบายศรี งานฝีมืออื่นๆ โดยกระบวนการเรียนรู้ด้านการฟ้อนเล็บของนายณัฐกร สามปันสัก (จิโร่) เริ่มจากความสนใจการฟ้อนเล็บโดยการชักชวนของครูอ้อยซึ่งเป็นครูประจำที่ศูนย์เด็กเล็กของหมู่บ้าน และนายณัฐกร สามปันสัก (จิโร่) เคยเห็นจากโทรทัศน์แล้วเกิดความประทับใจเพราะภาพสวย จึงเริ่มเรียนรู้เรื่องฟ้อน โดยใช้เทคนิคครูพักลักจำ เมื่อฝึกจนชำนาญก็อยากถ่ายทอดให้แก่คนอื่นๆ จึงชักชวนเยาวชนผู้หญิงมาเรียนรู้การฟ้อนเล็บ ลักษณะเด่นของผู้นำกลุ่มอีกด้านคือ มีการเรียนดีตั้งแต่เด็กเรียนที่โรงเรียนป่าสักโดยสอบได้ที่ 1 มาตลอดตั้งแต่ ป.1 - ป.6 เริ่มฉายแวบความเป็นผู้นำเมื่อเป็นหัวหน้าห้องตอนเรียน ป.3 เพราะการเรียนดี จากนั้นก็เรียนรู้จากการเข้าร่วมกลุ่มผู้นำของโรงเรียนมาตลอด การเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรียนที่โรงเรียนจักรคำคณาทร หลังผลการจับสลากก็สอบเข้าได้ โดยปีนั้นมีเด็กบ้านสันคะยอมเข้าเรียนที่โรงเรียนจักรคำคณาทร ได้ 5 คน โดยมีประสบการณ์ในการทำกิจกรรมในโรงเรียนมากมายตามวิชาเลือกและช่วยงานอาจารย์ที่โรงเรียนเช่น จัดผ้าและดอกไม้ประดับรถในขบวนงานลอยกระทง งานลำไยของโรงเรียน และได้เรียนรู้และจดจำวิธีการและเทคนิคจากอาจารย์ด้วย เคยชนะการประกวดการก่อเจดีย์ทรายในงานไหว้สาครูบาเจ้าที่ดอยติ 2 ปีซ้อน นอกจากนี้ยังเป็นคณะกรรมการ โรงเรียนจึงเปิดโอกาสให้ได้ช่วยเหลืองานอาจารย์ที่โรงเรียนอีกหลายอย่าง เช่นการเป็นพี่เลี้ยงเด็กในกิจกรรมเข้าค่ายของโรงเรียนมีบทบาทเป็นผู้นำสันตนาการ และเป็นรุ่นพี่ของเด็กๆ ในกลุ่มซึ่งเด็กเชื่อฟัง สามารถคุมเด็กๆ ได้ คู้ คำ ว่ากล่าวแล้วเด็กๆ เชื่อฟัง มีลักษณะความเป็นผู้นำโดยธรรมชาติอยู่ในตัว มีความรับผิดชอบกับงานที่ได้รับมอบหมาย อีกทั้งมีฐานคิดว่า “อยากทำประโยชน์เพื่อสังคมมากกว่าที่จะเรียนโดยไร้จุดหมาย” ด้วยลักษณะเด่นและประสบการณ์เหล่านี้ ทำให้จิโร่เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเยาวชนให้เป็นผู้นำกลุ่ม และเป็นต้นแบบที่น้องๆ รุ่นต่อมากลือปฏิบัติตาม ทั้งด้านการเรียนดี และการทำกิจกรรม

4.1.2 เยาวชนมีจิตสำนึกร่วมภายในชุมชน

การก่อตัวของกลุ่มเยาวชนเกิดจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้รู้กับตัวเยาวชนว่าเยาวชนสามารถมีส่วนช่วยพัฒนาชุมชนได้หรือไม่ จนกระทั่งกลายเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกให้เยาวชนบ้านสันคะยอมได้ตระหนักถึงสิ่งที่เผชิญอยู่ เกิดความอยากที่ช่วยกันแก้ปัญหา

มุมมองวัยรุ่นจากสายตาผู้ใหญ่ในหมู่บ้านว่าเป็นวัยจับกลุ่มทำเรื่องที่ไร้สาระ เกรงว่าจะมีปัญหาเรื่องยาเสพติดและปัญหาเรื่องชู้สาว ทำให้เยาวชนหันกลับมาองศักยภาพของตนเองที่มีอยู่มากมายแล้ว ยังไม่ได้นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ และอยากเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาของชุมชน การที่ตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนนี้และเล็งเห็นว่าตนเองสามารถใช้ความคิดและแรงกำลังในการพัฒนาชุมชนได้ร่วมกับผู้ใหญ่ ทั้งในการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ ถ้าชุมชนมีงานก็พร้อมที่จะให้ความร่วมมือเนื่องจากเยาวชนเองอยากให้ผู้ใหญ่ในชุมชนเห็นความสามารถในการทำกิจกรรมและอยากให้ผู้นำในชุมชนเล็งเห็นความสำคัญของเด็กและเยาวชนมากขึ้น ไม่มองว่าเยาวชนเป็นตัวสร้างปัญหาให้สังคมตลอดเวลา และกลุ่มเยาวชนมีความสามารถในการพัฒนาของชุมชนหลายๆด้านได้เป็นอย่างดี

4.1.3 บทบาทและศักยภาพของแกนนำกลุ่ม

แกนนำกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมเป็นอีกปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวของกลุ่ม โดยเมื่อเกิดแนวคิดในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง แกนนำกลุ่มนี้ก็จะร่วมกันประชุมที่ศาลาเอนกประสงค์ของหมู่บ้าน หรือหาที่อื่นรอบๆกันก่อน เพื่อคุยรายละเอียดและวางแผนงานอย่างคร่าวๆ โดยการประกาศเสียงตามสายของหมู่บ้านที่อยู่ในกุฏิวัดเพื่อเรียกประชุมสมาชิกกลุ่ม และเด็กที่สนใจ โดยมีประชาสัมพันธ์กลุ่มทำหน้าที่ประกาศเสียงตามสาย นอกจากนั้นจะมีการแบ่งงานในหน้าที่ต่างๆ กันหมุนเวียนกันไปตามความถนัดและความชอบของแต่ละคน หากงานไหนต้องการแรงงานก็เรียกเด็กผู้ชายให้เข้าร่วมกิจกรรมด้วย

4.1.4 โครงสร้างกลุ่มและความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม

โครงสร้างของกลุ่มมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการ เนื่องจากกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมมีลักษณะเป็นการรวมกลุ่มตามธรรมชาติ และถือได้ว่าเป็นกลุ่มปฐมภูมิ ไม่ได้มีการระบุบทบาทหน้าที่ของสมาชิกกลุ่มอย่างชัดเจน แกนนำทุกคนจะได้รับการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ ในแต่ละกิจกรรมต้องหมุนเวียนกันทำในทุกบทบาท จากนั้นหากใครถนัดงานในลักษณะใดก็จะได้รับมอบหมายในงานนั้นๆ เพื่อเป็นการฝึกการทำงานในหน้าที่ต่างๆ อย่างทั่วถึง ในส่วนของความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมมีลักษณะเป็นการรวมกลุ่มของเด็กในหมู่บ้านเดียวกัน ที่ตั้งของบ้านอยู่ละแวกใกล้กัน มีความเป็นเครือญาติ และอยู่ในวัยใกล้เคียงกัน และเป็น การจับกลุ่มทำกิจกรรมแบบไม่เป็นทางการ ไม่มีพิธีตรองอะไรกันมาก มีความยืดหยุ่นสูง เมื่อทำงานก็ใช้ระบบ "พี่เตือนน้อง" และระบบ "เพื่อนเตือนเพื่อน" ในการตรวจสอบการทำงานและตรวจสอบความก้าวหน้าของงาน

4.2 ปัจจัยภายนอกกลุ่มเยาวชน

4.2.1 ปัจจัยภายในชุมชน

4.2.1.1 แรงผลักดันและแบบอย่างที่ดีของผู้นำชุมชน

การผลักดันให้กลุ่มเยาวชนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง นั้นเกิดจากการเปิดโอกาสและการจุดประกายทางความคิดด้วยคำแนะนำจากผู้นำในชุมชนหลายๆ คน อย่างต่อเนื่อง นับเป็นส่วนสำคัญที่สุดที่ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มเยาวชนทั้งหมู่บ้านและร่วมกัน ขับเคลื่อนกิจกรรมหลายกิจกรรมภายในชุมชนให้สำเร็จอย่างงดงาม เช่น นายวิรัตน์ พิงคะสัน ซึ่ง ดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลป่าสักในปี พ.ศ. 2543 ได้เล็งเห็นศักยภาพ และหาวิธี ในการแก้ไขยาเสพติดในเยาวชน จึงผลักดันแกนนำเยาวชนเป็นแกนนำในการจัดรื้อขบวนในงาน แข่งขันกีฬาประจำตำบล หรืองานกีฬาขององค์การบริหารส่วนตำบล และเปิดโอกาสให้ทีมเยาวชน เป็นนักกีฬาประเภทต่างๆ ทำให้หมู่บ้านได้รับรางวัลมากมายจากการเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้ปัจจุบัน เยาวชนบ้านสันคะยอมทั้งหญิงและชายมีบทบาทสำคัญในกิจกรรมนี้อย่างต่อเนื่องทุกปี และได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนมากขึ้น และยังมี พระอธิการสมพงษ์ สติธรรมา (ตุ้ดิ่ง) เจ้าอาวาส วัดสันคะยอม ได้ชักชวนให้เยาวชนเป็นตัวแทนหมู่บ้านเข้าร่วมประกวดก่อเจดีย์ทรายที่งานคอยติ ซึ่งเยาวชนเองก็สามารถได้รับรางวัลชนะเลิศ และรางวัลอื่นๆ อย่างต่อเนื่องมาทุกปีเช่นกัน

นอกจากนี้การผลักดันให้เยาวชนบ้านสันคะยอมได้เรียนรู้ตนเองและชุมชนจาก งานวิจัย โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรณ โสภาพัฒน์กิจ ซึ่งเป็นแบบอย่างของเยาวชนที่ยึดถือ เป็นตัวอย่างของผู้ขยันเรียน และอยากดำเนินรอยตามด้านการเป็นนักพัฒนาของหมู่บ้าน ก็เป็นวิธี หนึ่งที่ทำให้เยาวชนได้เรียนรู้วิธีการและแนวทางในการแก้ไขปัญหาของกลุ่มร่วมกันอย่างจริงจัง เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านอื่นๆ อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. 2546 จนถึงปัจจุบัน ด้วยกระบวนการ เรียนรู้ผ่านงานวิจัยนี้เอง ทำให้ชุมชนได้ค้นพบว่าในชุมชนบ้านสันคะยอมเป็นหมู่บ้านที่มีทรัพยากร บุคคลที่เก่งหลายด้านและเป็นแบบอย่างที่ดีที่เด็กๆ ได้ถือเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิต มีผู้ใหญ่ใจ ดีอีกหลายท่านที่คอยสนับสนุนกิจกรรมของเยาวชนอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด จึงเกิด กิจกรรมการ ค้นหาประวัติและแนวทางการดำเนินชีวิตของบุคคลตัวอย่างที่เรียกว่า "คนดีของชุมชน" ไว้เมื่อ เดือน มีนาคม พ.ศ.2546 โดยแบ่งเป็น

1. นายสนั่น	สมณศักดิ์	ด้านพัฒนาชุมชนและผู้นำ
2. อาจารย์ผ่องศรี	พิงคะสัน	ด้านฟื้นฟู อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม
3. อาจารย์ถนัด	อุตรศักดิ์	ประชาสัมพันธ์และนักจัดกิจกรรม
4. ผศ.ดร.อวรณ์	โอบาสพัฒนกิจ	นักพัฒนาและนักประสานงาน
5. นายระพิน	พิงคะสัน	ส่งเสริมด้านกีฬา
6. คต.บันเทิง	พิงคะสัน	ส่งเสริมด้านกีฬา
7. นายอุทิศย์	พิงคะสัน	ส่งเสริมการเกษตรและพัฒนาชุมชน
8. อาจารย์วิวัฒน์	พิงคะสัน	พัฒนาชุมชนและส่งเสริมเยาวชน
9. นายฉัฐกร	สามปันศักดิ์	ด้านฟื้นฟู อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

ดังนั้นการที่มีแรงผลักดันและแบบอย่างที่ดีของผู้นำชุมชนเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำทำให้เยาวชนได้มองเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตในอนาคต

4.2.1.2 ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

เยาวชนได้มีการเรียนรู้เพื่อสืบทอดองค์ความรู้ของชุมชนด้านต่างๆ เช่น บ้านสันคະຍອມเป็นชุมชนเกษตรที่เต็มไปด้วยประเพณีและภูมิปัญญาที่หลากหลาย ดังคำขวัญของหมู่บ้านที่ว่า “หมู่บ้านแรกตำบลป่าสัก พร้อมพริก สามัคคี มากมีกิจกรรม งามล้ำวัฒนธรรมจาวยอง” จากการที่หมู่บ้านนี้มีประวัติความเป็นมาอันยาวนาน และยังคงถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ สู่รุ่นต่อไป ทั้งองค์ความรู้ในการประกอบอาชีพ องค์ความรู้ในการบริหารจัดการกลุ่ม แก่เยาวชนรุ่นต่อๆ ไปของชุมชน เป็นเป้าหมายหลักของความเป็นชาวสันคະຍອມให้คงอยู่ โดยมีรากฐานอยู่ที่ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งไม่ได้แยกแยะระหว่างการเรียนรู้กับวิถีชีวิต เกิดขึ้นด้วยวิธีการหลายแบบทั้งการสอน การสังเกต การอ่าน การฟัง การถาม การทดลองทำ การเลียนแบบ การแลกเปลี่ยน ฯลฯ โดยลักษณะสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบ้านสันคະຍອມ คือ เป็นกระบวนการกลุ่ม การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากปัญหาในชีวิตจริง และการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย กระบวนการเรียนรู้นี้เป็นส่วนสำคัญในการ พัฒนาศักยภาพเยาวชนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามสภาพการณ์สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ถูกปรับตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น และเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง ดังนั้นแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนต่อไป เพื่อที่จะเสริมสร้างการเรียนรู้โดยมีทุนทางสังคมของชุมชนสันคະຍອມเป็นรากฐาน ซึ่งเป็นสิ่งที่ชุมชนเห็นคุณค่าร่วมกัน

นอกจากนี้การสืบทอดทุนทางสังคมของชุมชนสันคະຍອມด้านประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญของบ้านสันคະຍອມ เช่น วันสงกรานต์ วันลอยกระทงและวันปีใหม่ วันเด็ก และวันสำคัญ

ทางศาสนาต่างๆ เป็นอีกเงื่อนไขที่สำคัญในการรวมตัวของกลุ่มเนื่องจากเป็นกลไกในการดึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นเด็ก และเยาวชน พ่อบ้าน แม่บ้าน ปู่ ย่า ตา ยาย ผู้นำชุมชนรวมแล้วหลากหลายวัยในการเข้าร่วมกิจกรรม โดยแต่ละกิจกรรมจะมีการร่วมหารือระหว่างผู้นำชุมชนและแกนนำเยาวชนเพื่อวางแผนการจัดกิจกรรมในหมู่บ้าน และมอบหมายให้เยาวชนเป็นแกนหลักในการประสานความร่วมมือและจัดเตรียมสถานที่ แต่ละกิจกรรมมีทั้งกิจกรรมในรูปแบบดั้งเดิมและสิ่งที่เยาวชนเห็นตัวอย่างจากภายนอกนำมาปรับให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบันเป็นการเชื่อมโยงฐานการเรียนรู้เดิมในชุมชนกับการเรียนรู้ใหม่ ซึ่งมีผู้ใหญ่เป็นที่ปรึกษาเรื่องความเหมาะสมของกิจกรรมกับบริบทชุมชนเกษตรที่นับถือศาสนาพุทธเป็นฐาน อีกด้วย

4.2.1.3 การสนับสนุนของผู้ปกครอง

โดย ผู้ปกครองหลายคนเห็นด้วยที่บุตรหลานของตนได้เข้าร่วมทำกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน ที่เกิดสนับสนุนให้เข้าร่วมกิจกรรมเพราะเห็นข้อแตกต่างเมื่อเทียบกับตนเองในวัยเดียวกันกับบุตรหลาน ตนเองไม่มีโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมเช่นนี้มาก่อน สังเกตเห็นว่าลูกได้ฝึกกระบวนการด้านการทำงานที่เป็นระบบมากขึ้น ที่เห็นได้ชัดเจนคือ เมื่อจะทำกิจกรรมอะไรก็ตามทางกลุ่มจะเรียกกันประชุมวางแผนกันก่อนลงมือ ว่าจะต้องทำอะไรก่อน อะไรหลัง ต้องใช้อุปกรณ์อะไรบ้าง ต้องขอความร่วมมือจากใครบ้าง เป็นต้น ซึ่งผู้ปกครองส่วนหนึ่งเห็นว่าดีกว่าให้นอนดูโทรทัศน์อยู่ที่บ้าน ทำให้ได้รู้จักคนมากขึ้นเนื่องจากเยาวชนหลายคนไม่ได้เรียนชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนเดียวกับเพื่อนคนอื่นๆ ในหมู่บ้านจึงไม่ค่อยสนิทกับใคร แต่หลังจากเข้าร่วมทำให้สนิทกับเพื่อนมากขึ้น

4.2.1.4 ศักยภาพขององค์กรทางด้านการเกษตรของชุมชน

เนื่องจากชุมชนบ้านสันคะยอมเป็นชุมชนเกษตรที่มีกลุ่มทางการเกษตรที่มีศักยภาพสามารถดำเนินกิจกรรมของกลุ่มจนประสบความสำเร็จหลายกลุ่มด้วยกัน แสดงให้เห็นถึงขีดความสามารถในการบริหารจัดการกลุ่ม การตอบสนองความต้องการ และแก้ไขปัญหาของคนส่วนใหญ่ในชุมชน รวมทั้งความสามารถของผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม ในการประสานความร่วมมือการดำเนินงานกับคนภายในชุมชน ขณะเดียวกันก็สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาที่มาจากภายนอกชุมชนเพื่อปรับตัวให้เข้าสถานการณ์ต่างๆ ที่มากระทบชุมชน ด้วยมุ่งความเป็นปกติสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน โดยการดำเนินการของกลุ่มต่างๆ ยึดหลักการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วม มีความเห็นอกเห็นใจกัน ช่วยกันแก้ไขปัญหา มีวัฒนธรรม ความเชื่อเดียวกัน การเคารพผู้อาวุโส มีการพึ่งพาอาศัยกัน และเห็นความสำคัญของการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการประกอบอาชีพแก่เยาวชนรุ่นหลัง และการดำรงไว้ซึ่งศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ภายใต้บริบทชุมชน

เกษตรให้คงอยู่ จึงเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ของชุมชนในรูปแบบต่างๆ ทั้งการถ่ายทอดแบบตัวต่อตัว การถ่ายทอดผ่านกิจกรรมเข้าค่ายในหมู่บ้าน หรือการให้ข้อมูลเพื่อเยาวชนจัดทำเป็นรายงานส่งที่โรงเรียน ล้วนเป็นการเรียนรู้องค์ความรู้ที่มีค่าสืบต่อไปในภายหน้า

4.2.1.5 องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก (อบต.ป่าสัก) เป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่บ้านสันคะยอมมากที่ตั้งสำนักงานอยู่ห่างจากหมู่บ้าน ประมาณ 2 กิโลเมตร ซึ่งแต่เดิม อบต.ป่าสักมีบทบาทในการเป็นแหล่งทุนการจัดกิจกรรมกีฬาของตำบล เป็นที่ที่เปิดโอกาสให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทุกปี แต่ในแผนการดำเนินงาน และการสนับสนุนด้านอื่นๆ ของเยาวชนยังไม่เด่นชัดนัก แต่เยาวชนเองก็อยากเชื่อมโยงกิจกรรมของกลุ่มเพื่อให้เกิดการรวมตัวของเยาวชนในตำบลป่าสักเป็นเครือข่ายเยาวชนที่ร่วมกันทำกิจกรรมเหมือนเครือข่ายกลุ่มหนุ่มสาวในอดีต ตัวเยาวชนเองเริ่มมีส่วนร่วมทำงานของ อบต.ป่าสักโดยแกนนำเยาวชนอาสาเข้าช่วยเป็นผู้เก็บฐานข้อมูลชุมชน ทั้งนี้เมื่อได้จัดเก็บข้อมูลแล้วเยาวชนก็ได้รับทราบปัญหาของชุมชนเพิ่มมากขึ้นด้วย และผู้นำในชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นสมาชิกขององค์การบริหารส่วนตำบลก็อยากเชื่อมโยงการเรียนรู้ของชุมชนโดยพยายามผลักดันให้เกิดการเชื่อมโยงกับโรงเรียนวัดสันป่าสัก เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ไปกับการเรียนรู้ในตำราเรียนที่เป็นองค์ความรู้นอกชุมชน ซึ่งอยู่ระหว่างการพัฒนาแนวทางการเชื่อมโยงเป็นหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป

4.2.2 ปัจจัยภายนอกชุมชน

องค์กรและเครือข่ายนอกชุมชนเป็นอีกปัจจัยที่เอื้อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ที่ให้การสนับสนุนทำให้เกิดสถานการณ์ต่างๆ และเป็นแหล่งให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม ได้แก่

4.2.2.1 การเข้าเป็นสมาชิกของเครือข่ายเด็กและเยาวชนจังหวัดลำพูน

การเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มเครือข่ายเด็กและเยาวชนจังหวัดลำพูน ภายใต้การสนับสนุนของสถาบันวิจัยหรือศูนย์ เป็นปัจจัยสำคัญในช่วงก่อตั้งกลุ่มอย่างเป็นทางการ โดยนางสาว จินดารัตน์ อดีตประธานกลุ่มหนุ่มสาวบ้านสันคะยอม ซึ่งขณะนั้นทำงานอยู่ที่สถาบันวิจัยหรือศูนย์ จังหวัดลำพูน ได้ชักชวนให้กลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอมเข้าร่วมเป็นสมาชิกของเครือข่ายเด็กและเยาวชนจังหวัดลำพูน ซึ่งสถาบันวิจัยหรือศูนย์ได้ทำการรวมกลุ่มเยาวชนกลุ่มต่างๆ ทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบลในจังหวัดลำพูน ในปี 2543 เพื่อสร้างเครือข่ายในการทำงานภายใต้การสนับสนุนของสถาบันวิจัยหรือศูนย์ โดยมีแกนนำกลุ่มเยาวชนบ้านสันคะยอม 5 คนเข้าร่วมทำกิจกรรมค่ายกับเด็กและเยาวชนกลุ่มอื่น ๆ ในจังหวัดลำพูน ทำให้เกิดเครือข่ายกับเยาวชนกลุ่มอื่น

เพิ่มขึ้นและเสริมทักษะการทำกิจกรรมแก่แกนนำกลุ่มในเวลาต่อมา และเกิดโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเยาวชนบ้านสันคะยอม ในต้นปี พ.ศ.2545 กลุ่มเยาวชนสันคะยอมได้เริ่มวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ขึ้นใหม่ โดยการของบประมาณสนับสนุนจากสถาบันวิจัยหรืออุษชัย ในนามสมาชิกเครือข่ายเด็กและเยาวชนลำพูน ทำให้กลุ่มได้เรียนรู้วิธีการเขียนโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณ เรียนรู้วิธีการทำงานที่มีแบบแผน โดยละเอียดมากขึ้นและได้มีการสรุปบทเรียนการทำกิจกรรมเพื่อนำไปปรับปรุงการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มต่อไป

4.2.2.2 การเรียนรู้ผ่านงานวิจัยโดยการสนับสนุนของ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชน

การทำวิจัยของกลุ่มเยาวชน โครงการวิจัยเรื่อง "กระบวนการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบ้านสันคะยอม ต.ป่าสัก อ.เมือง จ.ลำพูน" ภายใต้การสนับสนุนของศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อชุมชนคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เด็กๆ ได้มีกิจกรรมทำอย่างต่อเนื่องและเป็นทางการมากขึ้นเมื่อเริ่มดำเนินโครงการ ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ.2546 จนถึงปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2547) โดยเยาวชนได้เรียนรู้การทำงานที่เป็นระบบมากขึ้น ได้เรียนรู้การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการมีส่วนร่วมตั้งแต่การระดมความคิดเห็น การคิดกิจกรรม การวางแผนการดำเนินกิจกรรมของโครงการ และส่งผลให้การเข้าร่วมเวทีต่างๆ ของแกนนำเยาวชนในฐานะสมาชิกเครือข่ายนักวิจัย เวทีเหล่านี้ได้เปิดโอกาสให้เยาวชนได้ฝึกความกล้าแสดงออกในที่ประชุม ในการเข้าร่วมในเวทีสานฝันนักวิจัยในฐานะสมาชิกของเครือข่ายนักวิจัย และการเข้าร่วมในเวทีการรายงานความก้าวหน้าของงานวิจัยต่างๆ โดยเป็นการเรียนรู้ในสิ่งที่ต่างไปจากกลุ่ม และชุมชน ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่กว้างออกไป